

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014 – 2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Smetanová

Koktavost a její vliv na kvalitu života

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL – TIME STUDIES

2014 – 2017

BACHELOR THESIS

Šárka Smetanová

Stuttering and its impact on quality of life

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Šárka Smetanová

.....

Poděkování

Chtěla bych velice poděkovat vedoucí bakalářské práce PaedDr. Jarmile Klugerové, Ph.D. za její odbornou pomoc, vedení, vlídný přístup a podporu, které mi poskytla během vzniku této práce.

Dále bych chtěla poděkovat respondentům průzkumného šetření za jejich ochotu a čas, který mi věnovali při rozhovoru.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části, zabývá kóktavostí a dalšími pojmy, které s ní souvisí. Rozebírá příčiny jejího vzniku, příznaky, které mohou kóktavost vyvolat, klasifikaci kóktavosti, diagnostiku a terapii, prevenci a prognózu. Praktická část na základě získaných rozhovorů odpovídá na to, jaký vliv má kóktavost na kvalitu života jedince s kóktavostí a to v jakékoliv životně důležité etapě jeho života. Ať už se jedná o nástup a adaptaci do základní školy nebo přijetí na střední školu až po přijetí do zaměstnání či navazování vztahů v jejich osobním životě.

Klíčová slova

Balbuties, balbutik, dysfluence, jazyk, jedinec s kóktavostí, kóktavost, kóktání, komunikace, narušená komunikační schopnost, poruchy plynulosti řeči, řeč.

Annotation

This bachelor's thesis deals with stuttering and other terms associated in its theoretical part. It analyzes the cause of it is origin, symptoms that can cause stuttering, stuttering classification, diagnosis and treatment, prevention and prognosis. The practical part corresponds to the influence of the stuttering on the quality of life of individuals with stuttering and that in any vital stage of his life on the basis of interview. Whether it is the onset of and adaptation to primary school or admission to secondary schools after admission to employment or establishing relationship in their personal lives.

Keywords

Communication, communication ability, dysfluency, individuals with stuttering, language, speech, speech fluency disorders, stammering, stutterer, stuttering.

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VYMEZENÍ POJMU KOMUNIKACE, ŘEČ A JAZYK, NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST	10
1.1 Komunikace	10
1.2 Řeč a jazyk.....	11
1.3 Narušená komunikační schopnost	12
2 PORUCHY PLYNULOSTI ŘEČI.....	15
2.1 Breptavost	15
2.2 Kóktavost.....	16
2.2.1 Klasifikace	17
2.2.2 Etiologie.....	18
2.2.3 Symptomatologie	20
2.2.4 Diagnostika	22
2.2.5 Terapie a metody.....	23
2.2.6 Prevence a prognóza	27
PRAKTICKÁ ČÁST	29
3 VYMEZENÍ A CÍL PRŮZKUMU	29
3.1 Metodologie a charakteristika průzkumného vzorku.....	29
3.2 Charakteristika průzkumného šetření	30
3.3 Charakteristika souboru	30
3.3.1 Muž A, 47 let	30
3.3.2 Muž B, 59let.....	38
3.4 Interpretace výsledků.....	44
3.5 Dílčí závěry.....	46
3.6 Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi.....	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	50
SEZNAM ZKRATEK	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Koktavost a její vliv na kvalitu života je hlavním tématem této bakalářské práce, který byl zvolen z důvodu, že je koktavost jednou z nejdůležitějších druhů narušené komunikační schopnosti. Proto může ovlivnit celou osobnost člověka, jeho školní, pracovní a sociální výsledky i adaptaci na sociální prostředí. V další řadě také může ovlivnit i seberealizaci daného jedince. Z tohoto důvodu se autorka chtěla o této problematice dozvědět ještě více, než co se dočetla na internetových stránkách.

Tato problematika autorku zaujala už v minulosti. Ve svém životě se několikrát setkala s jedinci, kteří mají řečovou vadu a i přesto zastávají ve společnosti dobré postavení. Nikomu nevádí „asi“, že tu vadu řeči mají. Na druhé straně jsou tu však jedinci, co se právě kvůli koktavosti vyhýbají komunikaci se společností. Koktavost jim způsobuje řadu omezení, ať už to je nízké sebevědomí nebo pocit méněcennosti. Z tohoto důvodu se rozhodla si udělat svůj vlastní průzkum a zjistit jak právě koktavost dokáže ovlivnit celý život daného jedince. Každý jsme jiný, a proto řešíme své starosti po svém.

Cílem této práce je zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života u jedinců s koktavostí.

Bakalářská práce je uspořádána do třech kapitol. První dvě kapitoly jsou teoretické, třetí kapitola se zabývá průzkumem.

Teoretická část je sestavena ze dvou částí, které se zabývají základními pojmy, které s koktavostí plně souvisí. V první kapitole se setkáváme s vymezením základních pojmů, jako je komunikace, řeč, jazyk a narušená komunikační schopnost. Druhá kapitola popisuje poruchy plynulosti řeči, do které právě koktavost spolu s breptavostí patří. Jelikož je tato práce zaměřena na koktavost, breptavostí se zabývá jen okrajově. Zde se setkáváme hlavně s vymezením klasifikace, etiologie, symptomatologie, diagnostiky, terapie, prevence a prognózy koktavosti.

Třetí kapitola bakalářské práce se zabývá průzkumnou částí, jejímž cílem je zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života jedinců s koktavostí. K dosažení cílů v průzkumné části je zvolena kvalitativní metoda - rozhovor, který nám umožňuje zachytit fakta, ale také nám umožňuje objasnit pohled respondentů na jejich život s koktavostí. Pro průzkum byli zvoleni dva respondenti. Hlavním kritériem pro jejich

výběr byla diagnóza balbuties. Dalším kritériem bylo úplné dokončené střední vzdělání, bez rozdílu výučního listu nebo maturity.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU KOMUNIKACE, ŘEČ A JAZYK, NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST

1.1 Komunikace

Komunikace je to, co dělá člověka člověkem. Význam komunikace je obrovský a schopnost správně a vhodně komunikovat v dnešní době dává člověku obrovské příležitosti, uplatnění a seberealizace. Komunikace hraje nejdůležitější roli lidských schopností. Abychom mohli s ostatními komunikovat, potřebujeme dobře rozvinutou komunikační schopnost. Dochází někdy k jejímu narušení, a to je mnohdy překážkou v socializaci jedince a v jeho vzdělávání.

Termín komunikace je používán v různých vědních disciplínách jako v psychologii, pedagogice, lingvistice, sociologii, kybernetice a dalších oborech. Komunikace bývá nejčastějším způsobem dorozumívání mezi dvěma bytostmi a to mezi bytostmi lidskými. Často je využívána komunikace i vůči zvířatům. V moderní době nesmíme zapomínat ani na komunikaci s neživými předměty, jako jsou stroje, které nahrazují v dnešní době mnoho lidských dovedností. (Pipeková, 2006)

Komunikací neboli dorozumívání, můžeme chápat jako náročný postup k výměně informací. Tvoří ho čtyři základní prvky, které se navzájem ovlivňují. Jsou to:

- „komunikátor (osoba sdělující něco nového, zdroj informace),
- komunikant (příjemce informace, který na ni nějakým způsobem reaguje),
- komuniké (nová informace, obsah sdělení),
- komunikační kanál (nezbytná podmínka úspěšné výměny informace, aby si obě strany rozuměly, musí používat předem dohodnutý kód).“ (Klenková, 2006, s. 26)

Komunikace mezi komunikantem a komunikátorem probíhá komunikačním kanálem, který slouží jako nástroj k předávání informací. Další spojením je efektivní komunikace, která navazuje v atmosféře důvěry mezi komunikátorem a komunikantem. Je důležité, aby komunikace probíhala oboustranně, neboť v opačném případě se stává

komunikace monologem a dochází často k nedorozumění čili k nedůvěře mezi komunikátorem a komunikantem. (Klenková, 2006)

„Aby se předcházelo nedůvěře, můžeme využít tzv. sedm C efektivní komunikace. Mezi sedm C patří:

- *kontext (context),*
- *obsah (content),*
- *jasnost (clarity),*
- *kontinuita (continuity),*
- *konzistence (consistency),*
- *kanály (channels),*
- *kapacita veřejnosti (capability).“ (Klenková, 2006, s. 26)*

Pro komunikaci je nejvýznamnější verbální projev, přesto se však můžeme dorozumívat i jinými prostředky jako jsou gesta, mimika (výraz tváře), pantomima, haptika (kontakt hmatem) a jiné (aj.). Člověk, který hodlá komunikovat s druhým člověkem, si musí uvědomovat, proč komunikuje, tedy musí mít cíl dorozumívání a sdělování informací a cíl pro budování lidských vztahů. Komunikace je pro socializaci lidí nesmírně důležitá. Komunikací se vyvíjí společnost. V tomto směru je komunikace nejdůležitějším článkem vývoje lidstva a rychlost tohoto vývoje je závislá na komunikaci, organizaci komunikace v každé společnosti. Komunikace je jedním ze základních procesů, která má pro společnost nesmírný význam. (Pipeková, 2006)

1.2 Řeč a jazyk

Abychom mohli pochopit celou problematiku komunikace a narušené komunikační schopnosti, musíme si objasnit pojmy řeč a jazyk.

Lechta řeč definuje jako: *„schopnost vědomě používat jazyk jako složitý komunikační systém znaků a symbolů ve všech jeho formách. Tato schopnost je nejen jakousi hraniční zónou mezi člověkem a živočišnou říší, ale i schopností, díky které se lidstvo může snažit o navázání kontaktů s jinými světy.“ (Lechta, 2002, s. 13)*

Podle Slowíka se řeči rozumí: „*schopnost užívat verbální i neverbální jazykové prostředky v komunikaci a interakci.*“ (Slowík, 2007, str. 85)

Pojem řeč lze vymezit jako schopnost používat sdělovací prostředky. Řeč je největší lidskou vlastností, člověku slouží ke sdělování pocitů, myšlenek a přání. Není vrozenou schopností, přesto si však přináší mnoho dispozic na svět a k jejich rozvoji dochází až při verbálním kontaktu s mluvícím okolím. V řeči jde o užívání jazyka jako náročného procesu mnoha znaků a symbolů. Řeč může být takzvaná zevní řeč, která je tvořena mluvidly, a tato řeč se uskutečňuje mluvením. Na druhé straně je vnitřní řeč, kterou se rozumí chápání, uchovávání a vyjadřování myšlenek za pomoci slov. A to nejen verbálně, ale i graficky jako je třeba četba nebo písmo. (Klenková, 2006)

Klenková udává ve své knize definici jazyka: „*je soustava zvukových a druhotných dorozumívacích prostředků znakové povahy, schopná vyjádřit veškeré vědění a představy člověka o světě a jeho vlastní vnitřní prožitky.*“ (Klenková, 2006, s. 27)

Slowík ve své knize definuje pojem jazyk jako: „*souhrn sdělovacích prostředků používaných ve společenské skupině (národ, menšina, sociální skupina).*“ (Slowík, 2007, str. 85)

Pojem jazyk můžeme chápat jako schopnost ovládat a užívat jistý sdělovací systém či jazykovou kompetenci (češtinu, angličtinu), ale také jako řeč či promluvu pro skutečné použití. Obě strany spolu úzce souvisí a to v obou směrech: aby člověk mohl mluvit česky (řeč), musí česky umět (jazyk). (Pipeková, 2006)

1.3 Narušená komunikační schopnost

„*Narušená komunikační schopnost je hlavním předmětem současné logopedie. V jiných jazycích termín narušená komunikační schopnost odpovídá synonymu:*

- *anglicky – communication disability,*
- *německy – gestorte kommunikationsfahigkeit,*
- *rusky – narušenaja komunikacionnaja sposobnost',*
- *francouzsky – trouble de la capacité communicative.*“ (Lechta, 2003, s. 18)

Důkladně se termínu narušená komunikační schopnost věnoval Lechta. V literatuře, ve které Lechta podrobně popisuje narušené komunikační schopnosti, shrnuje všechny požadavky, které jsou důležité pro vymezení narušené komunikační schopnosti.

Definice narušené komunikační schopnosti podle Lechty: „*Komunikační schopnost jednotlivce je narušena tehdy, když některé roviny (nebo několik rovin současně) jeho jazykových projevů působí interferenčně vzhledem k jeho komunikačnímu záměru. Může jít o foneticko-fonologickou, syntaktickou, morfologickou, lexikální, pragmatickou rovinu nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku.*“ (Lechta, 2003, s. 17)

Fyziologické jevy nelze považovat jako projev narušené komunikační schopnosti. Mezi tyto jevy patří dysfluence, která se u dítěte může objevit mezi třetím a čtvrtým rokem. Dále to je fyziologický dysgramatizmus, který se může objevit kolem čtvrtého věku dítěte v gramatické jazykové rovině. V neposlední řadě se za narušenou komunikační schopnost nepovažuje ani fyziologická dyslalie projevující se nesprávnou výslovností, vynecháváním hlásek, ale i dokonce záměnou hlásek během výslovnosti. Zda se jedná o fyziologický jev, posoudí odborník v případě neobratností mluvních orgánů či nevyzrálosti nervového systému aj. (Pipeková, 2006)

Komunikační schopnost a narušenou komunikační schopnost musíme vnímat v celém jejím rozsahu. Nemůžeme se zabývat jen rovinou foneticko-fonologickou (zvukovou). Další roviny jazykového projevu se sledují při pozorování komunikační schopnosti jedince a při jeho narušené komunikační schopnosti. (Klenková, 2006) K těmto rovinám patří lexikálně-sémantická rovina, která představuje aktivní a pasivní slovní zásobu jedince. Vytváření gramatických tvarů různých slovních druhů a jejich skladební spojení zkoumá morfologicko-syntaktická (gramatická) rovina. Poslední jazykovou rovinou je rovina pragmatická, je známá také jako pragmatika, kde se řeč uplatňuje ve společnosti. (Lechta, 2003) V případě, že je postižena jedna či více z těchto rovin, může jít o narušenou komunikační schopnost. (Slowík, 2007)

„Tyto poruchy Lechta rozděluje dle nejtypičtějších symptomatických klasifikací do deseti kategorií:

- 1. vývojová nemluvnost (vývojová dysfázie),*
- 2. získaná orgánová nemluvnost (afázie),*
- 3. získaná neurotická nemluvnost (mutismus, elektivní mutismus),*
- 4. narušení zvuku řeči (rinolalie, palatolalie),*
- 5. narušení flance (plynulosti) řeči (balbuties, tumultus sermonis),*
- 6. narušení člankování řeči (dyslalie, dysartrie),*
- 7. narušení grafické stránky řeči (dysgrafie, dyslexie, dyskalkulie),*
- 8. symptomatické poruchy řeči (doprovází jiné dominující postižení, narušení nebo onemocnění),*
- 9. poruchy hlasu,*
- 10. kombinované vady a poruchy řeči.“ (in Klenková, 2006, s. 55)*

2 PORUCHY PLYNULOSTI ŘEČI

Do skupiny narušení plynulosti řeči řadíme breptavost a koktavost.

2.1 Breptavost

Breptavost neboli tumultus sermonis je narušená komunikační činnost, během které dochází k poruše tempa řeči. Charakteristické pro breptavost je extrémně zrychlené tempo řeči. Řeč bývá často až nesrozumitelná. Breptavý „polyká“ slabiky a části slov. Dále se velmi často u jedinců s breptavostí objevuje narušené dýchání, dochází k hlasovým poruchám a v neposlední řadě se objevuje i narušená a nepřesná artikulace. (Pipeková, 2006)

Mohou se také objevit změny v pohybech i v celkovém chování jedince. Můžeme to sledovat např. u chůze. Pohyby jsou značně rychlé a ukvapené. U dětí můžeme vyzorovat velmi výrazný motorický neklid, emoční nerovnováhu a vzrušivost, těmito příznaky děti vzbuzují nepřiměřeně nepříznivý dojem. (Peutelschmiedová, 2005)

Podle Peutelschmiedové a Vitáskové (2005) odborníci přišli ve výzkumech za posledních pár let na to, že příčinou breptavosti je nález na EEG, tudíž má breptavost organický původ. Jednou z dalších příčin vzniku breptavosti je dědičnost. (Klenková, 2006)

Podle Weisse definice breptavosti zní tak, že jde: „*O narušené komunikační schopnosti charakteristické tím, že si ho daná osoba neuvědomuje, má malý rozsah pozornosti, narušena je percepce, artikulace a formování výpovědi. Rovněž se jedná o narušení myšlenkových procesů programujících řeč na bázi dědičných predispozic. Breptavost je projevem centrálních poruch řeči a působí na všechny komunikační cesty, tj. čtení, psaní, rytmus, hudebnost a chování.*“ (1964, in Lechta, 2003, str. 282-283)

V logopedické péči je důležité, abychom odlišili koktavost od breptavosti. Jedinci s breptavostí si svou vadu neuvědomují, tudíž je můžeme na jejich styl řeči upozornit, a tak lze dosáhnout zlepšení. Tento přístup však nemůžeme použít u koktavého, protože ten si je svého problému plně vědom a naše upozornění ho spíše znervózní, a tím dojdeme spíše ke zhoršení než ke zlepšení. Breptavost se může kombinovat s koktavostí a v tomto případě je terapie značně obtížná. Jedince s breptavostí učíme jasně vyslovovat, správně dýchat, tlumit rychlost mluvy, upravovat tempo a rytmus. U breptavosti vlídná prognóza závisí na včasném zákroku, na maximálním zapojení

prostředí, na správném řečovém vzoru a také na dostatečném nácviku. K návratu breptavosti může dojít v pubertě a při nadměrné emocionální zátěži. Je důležité, aby rodina a škola byla řečovým vzorem. (Klenková, 2000)

Logopedická intervence je dlouhodobá, s dobrou perspektivou a prognózou, v závislosti na věku jedince s kocktavostí a na stupni fixace vady řeči. Vědomě soustředíme pozornost na verbální projev a vědomě tento projev zpomalujeme rytmičováním, podupáváním nohou, hrou na bubínek apod. Dále se snažíme ovlivnit chování breptavého, jeho motoriku, pohyby. (Peutelschmiedová, 2005)

2.2 Kocktavost

Kocktavost (balbuties) je považována za jednu z nejzávažnějších a nejtěžších narušených komunikačních schopností. Kocktavost spolu s breptavostí patří do skupiny narušení fluence (plynulosti) řeči. (Lechta, 2010)

Kocktavost může mít neblahý vliv na osobnost člověka, na jeho sociální, školní, pracovní adaptaci a také i na seberealizaci. Určení hranice neplynulosti či plynulosti řeči, je dosti obtížné. Dopad na plynulost řeči má např. emocionální rozpolcení komunikujícího jedince, jeho nadání k řeči nebo jeho zdravotní stav. (Řepová, 2007)

V současné době nelze určit jednotnou a všeobecnou definici kocktavosti, jak uvádí Řepová (2007) ve své knize, protože její příčiny, příznaky i projevy jsou velmi komplikované, tudíž je velmi těžké najít vhodnou definici, která by obsahovala všechny aspekty daného syndromu. Touto problematikou se zabývá řada odborníků a každý z nich se jí věnuje podle svého specifického pohledu.

Lechta (2010) ve své knize uvádí, že člověk s kocktavostí se může také vyznačovat latinským termínem balbutik. Věda, která se zabývá kocktavostí, se označuje jako balbutologie. Také uvádí, že by se neměl používat termín kocktavý člověk, kocktavé dítě, ale nýbrž člověk s kocktavostí, dítě s kocktavostí.

Bloodstein kocktavost charakterizuje: *„jako poruchu, při níž jsou rytmus nebo fluence řeči sníženy kvůli přerušování nebo blokům. Považuje ji nejen za intermitentní narušování plynulosti řeči, ale i tempa řeči, tónové výšky, hlasitosti, melodie, artikulace, mimiky a posturálního nastavení, přičemž navíc zdůrazňuje, že existují balbutici, u nichž se rysy kocktání dají jen těžko identifikovat.“* (1995, in Lechta, 2010, str. 27)

Definice koktavosti podle Lechty jde o: „*syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickými nedobrovolnými specifickými pauzami narušujícími plynulost procesu mluvení, a tím působícími rušivě na komunikační záměr. Je to multifaktoriální, dynamický a variabilní syndrom narušená komunikační schopnosti se složitou symptomatikou, která je často důsledkem několika parciálních, vzájemně se prolínajících, navazujících nebo recipročně i souhrnně reagujících příčin.*“ (Lechta, 2010, str. 28)

Charles Van Riper, který byl sám balbutik napsal: „*koktavost je v podstatě neuromuskulární porucha, jejíž jádro spočívá v nepatrném zpoždění a narušení načasování složitých pohybů nezbytných k výkonu řeči.*“ (Peutelschmiedová, 2005, str. 70)

Uvádí se, že koktavost existuje již po celou historii lidstva, objevuje se ve všech věkových skupinách a ve všech národech. Je mnoho významných osobností s různým pracovním a společenským postavením, které se potýkaly s koktavostí. Mezi ně patří např. Mojžíš, Ezop, císař Claudius, Newton, Darwin, W. Churchill, B. Willis a mnoho dalších. (Lechta, 2010)

Řepová ve své knize udává, že výskyt koktavosti v populaci je okolo 0,5 – 1,5 %. V odborné zahraniční literatuře se oproti tomu udává výskyt vyšší, a to až 4 % koktavých v populaci. Dále se zmiňuje, že v kritických věkových obdobích se četnost výskytu neplynulosti řeči zvyšuje. Odborná literatura udává, že poměr koktavých ve vztahu k pohlaví je přiznáván v rozmezí 1:4 až 1:8 v neprospěch mužů. (Řepová, 2007)

2.2.1 Klasifikace

Mezi jednodušší řazení koktavosti patří – incipientní (neboli začínající, vznikající), ta se objevuje především v předškolním věku. Hood incipientní koktavost definuje: „*jako chování, které je charakteristické pro první stádium vývoje koktavosti: od počátečního lehkého a nenamáhavého opakování jednoslabičných slov, slabik a hlásek postupně až po prolongace hlásek.*“ (1999, in Lechta, 2010, str. 237) Dále je to fixovaná koktavost, která přetrvává z předškolního věku. Při špatné prognóze může dojít ke zhoršování a narůstání příznaků. Tato koktavost se objevuje v období školní docházky (mezi 6 – 13 rokem). Pro fixovanou koktavost je typickým příznakem strach z koktání.

Při incipientní koktavosti má dítě určitý pocit frustrace. Další je chronická koktavost, která zůstává až do adolescence a dospělosti. (Lechta, 2010)

Existuje i zvláštní forma koktavosti a to vnitřní koktavost, kdy koktavý mluvit chce, ale nemůže. Zejména dochází ke spasmům hlasivek. Může se projevovat mnoha způsoby. Koktavý může mlčet, k tomu strnule stát, dále může zčervenat či zblednout. Po chvíli může jedinec opět komunikovat bez jakýchkoliv zevních příznaků koktavosti. Nejvíce se tato forma objevuje u školáků a pedagog, který není seznámen s tímto typem koktavosti, může chybně hodnotit znalosti žáka. (Seeman, 1955 in Balášova, 2003)

2.2.2 Etiologie

Příčiny koktavosti jsou záhadnou otázkou pro všechny odborníky, kteří se tímto problémem zabývali či stále zabývají. Dodnes se totiž nepodařilo naleznout uspokojivé a komplexní řešení pro zjištění příčin koktavosti, protože přes velký počet pokusů, které byly zaměřeny na vyjasnění koktavosti, se ukázalo, že v konečném důsledku logicky vedl k existenci až příliš vydatnému počtu různorodých terapeutických postupů. Nejdlejší trvajících diskuzí v této oblasti bylo, zda je koktavost neurózou, nebo ne. Dnes v odborných pracích Kussmaula, Gutzmanna či Sováka a Kratochvíla nalezneme, že koktavost je neuróza řeči či spastická koordinační neuróza. (Lechta, 2010)

Kutálková uvádí, že riziko koktavosti stoupá pokaždé v obdobích, kdy je dítě vystaveno výrazně zvýšeným nárokům. První období, ve kterém koktavost může vzniknout, je kolem třetího roku dítěte, kdy se velmi rychle, někdy až překotně rozvíjí dětská řeč. Koktavost se může vyskytnout i u dětí mladších než tři roky, a to zpravidla u dětí, které začínají velmi brzy a rychle mluvit. Děti těmto obtížím nevěnují žádnou pozornost. Rizikové období trvá převážně do pěti let věku dítěte. Většinou je to způsobeno výraznou disproporcí mezi touhou dítěte mluvit a jeho možnostmi mezi „rozumím, znám a používám.“ Dalším obdobím, ve kterém je dítě vystaveno zvýšeným nárokům na přizpůsobení, je nástup do první třídy. Je to podstatná změna v životě dítěte, kdy se přechází od hry k povinnostem, někdy dost razantní nástup výuky s nutností pamatovat si spoustu věcí, strach z neúspěchu a řada dalších okolností, které způsobují opět zvýšený výskyt této poruchy. V této době si dítě své obtíže naplno uvědomuje, proto už nejde o vývojovou poruchu, ale o diagnózu koktavost s plným dosahem nejen na řeč, ale i na sociální vztahy. Nicméně ani u dětí, které se nachází

v rizikovém období, nemusí koktavost vzniknout, neboť každé dítě na rizikové situace reaguje jinak. Dále koktavost může vzniknout i později, ale obvykle se zjistí, že dítě už drobné příznaky této poruchy mělo. Vznik koktavosti u dospělých je vždy důvodem pro lékařské vyšetření. Mezi rizikové okolnosti patří děti nervově labilní, děti, u kterých se projevují neurotické projevy např. poruchy spánku. Dále děti, které jsou často nemocné, opožděný vývoj u dítěte nebo neurologický nálezný nebo perinatální komplikace. (Kutálková, 2002)

Je mnoho etiologických faktorů, které stojí za zmínku, a my je spojujeme do souvislostí s koktavostí nejvíce. Podle Vékássyho (1987 in Lechta, 2010) je nejčastější příčinou koktavosti dědičnost. V minulosti byl její počet odhadován až na 40 – 60 %. V nových výzkumech se vyskytuje jenom 15 % vlivu dědičnosti. (Gillam, 2000, in Lechta, 2010)

Kehoe (2000 in Lechta, 2010) hovoří o tom, že u jedinců s koktavostí existuje trojnásobně větší pravděpodobnost, že u jejich příbuzných se objeví více balbutiků, než u plynule mluvících lidí. Podle Wirtha bezpochyby s koktavostí souvisí i určité neuropatické rodinné vlohny, a to hlavně ze strany matky např. migrény, astma, poruchy krevního oběhu či trávicího traktu a další vegetativní poruchy. (1990, in Lechta, 2010) Sandrieserová a Schneider prezentují výsledky mnoha šetření, které potvrzují působení genetických faktorů, kde se ukázalo, že mužští potomci ženských balbutiků nesou větší riziko. Andrews a Harris odhalili až 36 % riziko, které se vyskytuje u synů matek s koktavostí. (Lechta, 2010)

Sovák zmiňuje, že je důležité brát v potaz takzvanou (tzv.) vrozenou řečovou slabost. *„jde o syndrom existující na genetické bázi spolu se symptomy různých druhů narušené komunikační schopnosti, které na sebe ve vývoji dítěte postupně navazují.“* Jedním z nich je právě koktavost. (Lechta, 2010, str. 57)

Další příčinou pro vypuknutí koktavosti jsou negativní vlivy sociálního prostředí. Mohou sem patřit různá psychotraumata, a to hlavně neurotizace doma či ve škole, v zaměstnání nebo i ve skupině vrstevníků. Také sem můžeme zařadit perfekcionalistickou výchovu, utlačující výchovu nebo lhostejnou výchovu. (Klenková, 2000) Je také důležité věnovat pozornost hlavně škole. Sandrieserová a Schneider uvádí, že kromě známých faktorů jako je výsměch, mohou být

vyvolávajícími faktory koktavosti i chybějící odborné poznatky pedagogů o koktavosti. (2008, in Lechta, 2010)

Psychické procesy jsou dalším etiologickým faktorem koktavosti. Ovšem vysvětlení příčin koktavosti z psychologického hlediska je pořád složitější. Jsou považovány spíše za činitele, které fungují především jako fixující faktory koktavostí než jako příčiny primární. (Lechta, 2010)

Klenková (2006) uvádí, že stále častější příčinou koktavosti je orgánová příčina. Ze začátku se hovořilo o příčině lokalizované v artikulačním systému, postupně se však odborníci začali přiklánět k lokalizující příčině koktavosti do korových nebo podkorových oblastí mozku.

Dále se Lechta (2010) snaží podotknout, že k rozvoji koktavosti může vést i jiná narušená komunikační schopnost – tou hlavní je breptavost. Zde je koktavost tvořena jako kombinace breptavosti – koktavosti, kde mechanismus vzniku nebyl důkladně vysvětlen. K další příčinám koktavosti řadíme levorukost. Sovák podotýká, že leváctví jako takové, není příčinou koktavosti, ale zde se jedná hlavně o násilné přeučování leváků k tomu, aby používali pravou ruku. (1982, in Lechta, 2010) Porucha metabolismu či vegetativní lability se mohou také podílet na vzniku koktavosti. Za další příčinu koktavosti může být považována i vícejazyčnost, zvláště když hovoříme o nesprávném provádění dvojjazyčné výchovy dítěte. (Lechta, 2010)

2.2.3 Symptomatologie

Nejtypičtějším symptomem koktavosti je nedobrovolné přerušování proudu řeči. Avšak koktavost není charakterizována jen jedním příznakem, nýbrž celou řadou příznaků. Tudíž je podle Lechty důležité koktavost brát za syndrom, neboť jde o seskupení příznaků, které se vzájemně ovlivňují a působí na sebe. (2003 in Klenková, 2006) Příznaky se mohou měnit dle momentální situace. Také se mohou i různě kombinovat. V některých případech se příznaky mohou vyskytnout jen v určitých situacích nebo při setkání s některými osobami. (Klenková, 2006)

Koktavost komplexně narušuje koordinaci orgánů, které se podílejí na procesu verbální komunikace. Toto narušení se projevuje i na jednotlivých složkách tohoto mluvního procesu. (Balášová, 2003)

Respirace neboli dýchání se u lidí s koktavostí objevuje velmi často. Dýchání je přerývané, povrchní a není pravidelné ani plynulé. Dále se mohou objevit poruchy dýchacích pohybů. V případě, že se jedná o těžkou koktavost, dochází ke zvýšení respiračních obtíží, které doprovází dýchací spazmy, a tak může vzniknout inspirační tvoření hlasu. (Klenková, 2006)

Při fonaci dochází k poruše tvoření hlasu a ke spazmům hlasivek. Může dojít k tzv. tvrdým hlasovým začátkům, které představují nefyziologický způsob tvorby hlasu, to může vést až k poškození hlasivek. U některých případů na základě spazmatu, není koktavý jedinec schopen vytvořit hlas. (Balášová, 2003)

U koktavosti je průběh artikulace narušený křečemi, často se objevujícími na začátku slov a vět. Koktavost se rozlišuje na formy podle křečí, které vznikají v průběhu artikulace. Jde o formu tonickou a klonickou, popřípadě i o formu kombinovanou. Klonická forma se projevuje trhavým opakováním hlásek a slabik (tatatátínek). Tato forma je považována za méně závažnou než tonická forma. Tonická forma se oproti klonické formě projevuje tlačáním a napínáním (ttttatínek). Při pozvolném vývoji koktavosti se zprvu objevuje klonické koktání, které se postupně mění na tonické. Při nečekaně vzniklé koktavosti se objevuje většinou tonická forma. Dále se vyskytuje také kombinovaná tóno-klonická nebo klono-tonická koktavost. (Klenková, 2006)

Dysprozódie se u lidí s koktavostí projevuje narušením prozodických faktorů řeči. Jde o melodie, tempo, přízvuk aj. Řeč bývá monotónní. Může se vyskytnout kolísavé a zrychlené tempo, které je vyvolané spazmou. K dalšímu příznaku narušených prozodických faktorů patří hojný výskyt pauz a blokad v mluvě balbutika. (Řepová, 2007)

V embolofrázii jde o tzv. slovní vmetky, vsuvky, tvořené hláskami, slabikami nebo slovy (hm, no, ano, tedy jo, no...), které si koktavý jedinec přidává do mluvního projevu. Slovní vsuvky mu pomáhají při překonávání křečí mluvidel, a tím získává čas pro překonání spazmu. (Balášová, 2003)

Parafrázie neboli opis při snaze vyhnout se slovům s „*nebezpečnou hláskou*“, která způsobují balbutikovi potíže s vyslovováním, je mimořádně vážný příznak koktavosti projevující se narušením symboliky řeči a formulace myšlenek. (Klenková, 2006)

Ke zhoršení příznaků koktavosti může dojít, když koktavý komunikuje v jiném prostředí, než na které je jedinec zvyklý. Dále se mohou příznaky zhoršit při tělesné či psychické zátěži. Naopak ke zlepšení stavu mluvy může dojít u koktavého např. v rodinném prostředí, při recitaci či při zpěvu. Problémy s mluvou se při čtení nemusí projevit stejně jako při verbálním projevu a to obzvláště, když jedinec čte text opakovaně. (Balášová, 2003)

K verbální komunikaci se balbutik s rozvinutou koktavostí staví často negativně. Projevit se může nepříjemnými pocity a obavami z těžkosti při mluvení. Jedinec se nesnaží vyhýbat verbální komunikaci jako takové, ale snaží se vyvarovat určitému slovu či situaci, o kterých ví, že mu způsobují potíže. Při opakovaném neúspěchu z komunikace, který vede až k odmítání hovořit, můžeme mluvit o logofobii. Celý život balbutika je logofobií značně ovlivněn. (Klenková, 2006) Logofobii řadíme mezi nejtypičtější neurotický příznak koktavosti. Logofobie se projevuje nejen v oblasti komunikace, ale i jiných oblastech života balbutika a bezprostředně v sociální adaptaci. (Řepová, 2007)

Narušeným koverbálním chováním můžeme rozumět chování balbutika při komunikaci, která se projevuje během mluvení a má rušivý vliv na okolí. Mohou to být různé grimasy, mrkání, přešlapování, manipulace s prsty a oblečením, celkový motorický neklid. Dále se balbutik vyhýbá zrakovému kontaktu. (Řepová, 2007)

Koktavost zasahuje celou osobnost, a to ve složce sebevědomí, interpersonálního chování a emotivity. Další příznaky koktavosti se mohou objevit v písemném projevu např. jako ztížený začátek psaní, škrtnání, přepisování, vynechávání písmen aj. Dochází i k poruše jemné motoriky a projevují se určité specifické rysy kresby. Mezi tělesné projevy patří změněná frekvence pulsu, zvýšený krevní tlak, poruchy metabolismu a nespavost. (Klenková, 2006)

2.2.4 Diagnostika

Při diagnostice koktavosti je důležité pátrat po příčinách, které lze získat z anamnestických údajů z rodinného a osobního života. Dále je důležité se seznámit s výsledky odborných vyšetření koktavého. (Řepová, 2007) Vzhledem ke komplikacím v koktavosti je důležité se zaměřit hlavně na symptomatiku. (Lechta, 2010) Předpokladem diagnostiky je týmová spolupráce lékařů (foniatra, neurologa, logopeda,

psychologa a dle potřeby dalších odborníků). Provádí se i analýza symptomů v řeči a v postoji ke komunikaci. Při diagnostice koktavosti je důležité zohlednit věk vyšetřované osoby (předškolní věk, školní věk, dospělost). Zpravidla provádíme řízený rozhovor, kterým zkoumáme řečový projev jedince s koktavostí. (Klenková, 2006)

Pro lepší určení stupně koktavosti lze sestavit tzv. balbutiogram, který obsahuje vyšetření automatizmů, reprodukce vět, čtení vět, vyšetření spontánní řeči, simultánní řeči, sleduje šeptanou řeč, dokončování neúplných vět, písničky a básničky. Balbutiogram doplňuje tzv. okrajové symptomy, kterými je artikulace, dýchání, souhyby, psychika a také případně další projevy. (Klenková, 2006)

2.2.5 Terapie a metody

Jak už jsme uvedli v podkapitole etiologie, za vznik koktavosti není odpovědná jen jedna příčina, ale celá řada příčin. Tudíž je velmi obtížné zvolit terapeutický postup. Když neznáme příčinu, která způsobila narušení plynulosti řeči, těžko ji pak můžeme odstranit, jenom potlačujeme její příznaky. Podle Klenkové (2006) lze práci s koktavými uskutečnit za pomoci individuální či skupinové formy.

V dnešní době existuje přes 250 postupů, které slouží k odstraňování koktavosti. Volbu vhodné a správné terapie komplikuje velká heterogenost terapeutických procesů (Lechta, 2010).

Hlavním cílem terapie je odstranit všechny tři příznaky, a to dysfluenci, psychickou tenzi a nadměrnou námahu, a tím získat správnou plynulost. Ne vždy lze tohoto cíle dosáhnout, a proto se musíme zaměřit na relativní cíl. Relativním cílem Lechta (2010) myslí snížit příznaky, odstranit komunikační bariéry a tím zabezpečit jedinci s koktavostí odpovídající kvalitu života.

Böhme (1977 in Lechta, 2005) terapeutické metody u koktavosti rozlišuje na jednodimenzionální a vícedimenzionální. Rozdíl mezi tímto dělením je, že u jednodimenzionálních metod se používá pouze jedna metoda, zatímco u vícedimenzionálních metod se užívá kombinace metod. (Lechta, 2005) Medikamentózní metody, metody gymnastické, psychoterapeutické, akupunktura, hypnóza a mnoho dalších, patří mezi jednodimenzionální postup, který využívá specifické přístupy. K vícedimenzionálním metodám patří třeba metoda Gutzmannova nebo komplexní metoda podle Vlasovové. (Klenková, 2006)

Guitar z hlediska cílů terapii koktavosti rozlišuje:

- Spontánní fluence, která je přirozenou a běžnou plynulostí verbálního projevu, to znamená, že tato plynulost je bez psychické tenze a nadměrné námahy.
- Kontrolovaná fluence je poměrně plynulá řeč, při které jen odborníci mohou slyšet nějaké odchylky od normy.
- Akceptovatelná koktavost, přesněji akceptovatelná dysfluence, kde se objevuje občasné zakoktavání, ovšem bez negativních myšlenek, emocí či vyhýbavého chování. (1998 in Lechta, 2010)

Charles Van Riper svou terapii rozlišuje na čtyři fáze. První fáze je identifikace, ve které jde o poznání vlastní koktavosti. Další částí je desenzibilizace, u které dochází k odstranění pocitu strachu a úzkosti. Modifikace je část, ve které se jedinec učí plynulejšímu koktaní. Poslední částí je generalizace, kde se využívají naučené techniky v praxi. (Klenková, 2006)

Lechta metody terapie narušených komunikačních schopností všeobecně dělí na metody stimulující, kde jde o podněcování nerozvinutých a opožděných funkcí. Dále je dělí na korigující metody, které jsou zaměřené na změnu chybné funkce. Další jsou metody reedukující, které jsou zaměřené na zdánlivě ztracené funkce. (2005 in Lechta, 2010)

Terapeutické přístupy se dělí na přímé a nepřímé přístupy. Nepřímým přístupem se rozumí terapie, které jsou zacílené na dosažení zlepšení plynulosti řeči ovlivněním sociálního prostředí, osobnosti balbutika nebo celkové jazykové či pohybové schopnosti. Provádí se to ovšem bez přímého tréninku plynulosti. Dále se tyto terapie dělí na terapii s bezprostředním ošetřením balbutika, která je zaměřena na komunikační schopnosti, na změnu postojů, citů a na zlepšení koordinace oromotoriky. A dále na terapii bez bezprostředního ošetření balbutika, která je zaměřená na kognitivní zpracování koktavosti. Mezi to patří třeba seznámení s celkovou problematikou koktavosti, analýza komunikační situace nebo emocionálně-afektivní zpracování koktavosti. Tyto přístupy se používají hlavně v dětském věku. Otevřené a přímé pokusy měnit řečový projev jedince s koktavostí a s ním spojené chování, představuje přístupy

přímé. Zaměření této terapie je na tvarování plynulosti a na modifikování koktavosti. (Klenková, 2006)

Lechta dělí terapii podle příznaků balbuties:

1. *„Terapie orientovaná na korigování nejevidentnějších příznaků v procesu mluvení patří sem např. narušené dýchání, dysprozódie, embolofrazie apod.*
2. *Terapie orientovaná na postoje k mluvené komunikaci, resp. zvládnutí specifických komunikačních situací – balbutik tyto situace vnímá jako náročné, tudíž se jim snaží vyhýbat, např. cvičení rolových her a modelových situací.*
3. *Terapie orientovaná na narušené koverbální chování – např. synkinézy – grimasy, které kdysi balbutikovi pomáhaly zvládat neplynulost.*
4. *Terapie orientovaná na ovlivnění osobnostních znaků – různé psychoterapeutické metody.*
5. *Terapie orientovaná na jiné příznaky*
6. *Princip těžiště“.* (Lechta, 2010, str. 162)

Pro zvolení vhodných postupů je klíčovým momentem komplexní pohled na individuální příběhy, nesnažit se pouze odstranit příznaky na řeči. Je důležité hledat příčiny, které koktavost vyvolaly, ale také se snažit je odstranit nebo se alespoň pokusit o zmírnění jejich vlivu. Dále je důležité vybrat nejvhodnější metody, které vedou k nápravě. Volbu metod ovlivňuje věk, zájmy, osobní prožívání poruch. (Kutálková, 2011)

Koktavost potřebuje komplexní léčení. Důležité je komplexní vyšetření logopedické, psychologické i lékařské. Péče logopeda probíhá zpravidla v logopedických ambulancích, ve speciálních mateřských a základních školách, foniatrických nebo psychiatrických odděleních. Péče se nezabývá jen dítětem a jeho řečí, ale také se zabývá nápravou narušených sociálních vztahů. (Klenková, 2000)

Komplexní léčba je složena ze tří terapií: cvičná léčba, farmakoterapie, psychoterapie. Psychoterapie je velmi náročná u jedince s koktavostí, obzvlášť když jsou zafixované neurotické příznaky. Psychoterapeut má za úkol vytvořit vhodné zevní i vnitřní podmínky pro koktavého během celé léčby. Psychoterapie se používá hlavně

u dospělých pacientů, kteří podstoupili opakovaně mnoho léčebných postupů bez pozitivních výsledků. Psychoterapie vyžaduje spolupráci rodiny. Psychoterapeutickým postupem u dospělého může být i sociální izolace. Klient je na určitou dobu v izolované místnosti a ví, že jeho řečový projev je nahráván. Na dalších schůzkách jsou tyto záznamy analyzované. (Jedlička, Škodová, 2003)

Cvičná léčba má za cíl odstranit prefonační a artikulační spasmy a souhyby. Tudiž má vyvolat fyziologicky správnou řečovou koordinaci, upevnit řečové mechanismy a zautomatizovat je v běžné mluvní komunikaci. Do cvičné léčby patří např. dechová cvičení, artikulační cvičení, asociační cvičení, cvičení čtení, řečnická cvičení a konverzace. (Balášová, 2003)

U jedince s koktavostí medikamentózní léčba vyvolá zklidnění a psychické uvolnění. Patří sem např. vitamíny, sedativa. (Balášová, 2003) Léky lze využít ke zmírnění úzkosti či ke snížení napětí svalů, ovšem nelze brát jejich účinky jako možnost, která by samostatně odstranila příznaky koktavosti. Působení medikamentózní léčby je zaměřeno na příznaky, které vznikají jako reakce na ztíženou komunikaci s okolím. (Jedlička, Škodová, 2003)

Úkolem řečového tréninku je vyvolat vhodným řečovým cvičením plynulou mluvu a vyhovující dechový stereotyp při mluvení. Řečový trénink má dva postupy:

1. Represivní terapie je takový postup, který potlačuje příznaky. Usiluje o naučení jedince předcházet záchvatům koktavosti. Nacvičuje s jedincem nový, lepší způsob mluvení za pomoci nácviku dýchání, fonace a artikulace. K nacvičování se používají různé postupy: relaxace, rytimizace, snížené či zvýšené artikulace aj.
2. Expresivní (symptomatologické) terapie jsou zaměřeny na to, aby jedinec odstranil strach z koktání. (Jedlička, Škodová, 2003)

Pro léčbu koktavosti je nejvhodnější ambulantní léčba. Koktavý po dobu pěti až šesti týdnů denně dochází na léčbu ke klinickému logopedovi do jeho logopedické ambulance. Denně tato léčba trvá ½ až ¼ hodiny. Je to proto, že delší doba může být pro koktavého unavující a vyčerpávající. Důležitá je také spolupráce s rodinou dítěte. Úspěch léčby se odráží od klidného prostředí v rodině a plnění programu léčby. V některých případech je i žádoucí zařadit dítě do speciální mateřské školy, kde se

věnují vadám řeči. (Balášová, 2003) Někdy je u koktavosti, která trvá delší dobu, zapotřebí vyšetření psychologické nebo psychiatrické, protože tato koktavost je často doprovázená neurotickými projevy. Další vyšetření může být i neurologické, pokud je podezření na poruchu mozkové funkce. (Kutálková, 2002)

Dalším typem péče je skupinová nebo logopedická intervence na lůžkovém oddělení nebo v internátním zařízení. Další možností je komplexní léčba. Skupinová péče se užívá pro starší děti nebo dospělé. Forma péče na lůžkovém oddělení či v internátním zařízení se musí vždy pečlivě zvážit. Tento typ péče se volí v případech, kdy je koktavost považována za velmi závažnou a kde intenzivní péče je naprosto nezbytná a rodina nemůže zajistit dojíždění. (Kutálková, 2011)

Komplexní léčba koktavosti se používá u dětí, které si své potíže plně uvědomují a mají velké problémy, které jim výrazně komplikují komunikaci. Týká se to spíše dětí, které už jsou zařazené do školní docházky. Součástí komplexní léčby je podrobné logopedické a lékařské vyšetření. Prvních šest týdnů dítě s maminkou denně dochází do ambulance, kde se učí používat nové mechanismy řeči. Dále doma musí dvakrát denně cvičit přesně stanovené cviky. Zpočátku je tento režim velmi přísný, (dítě nechodí do školy, nesmí se vídat s kamarády, nesmí se dívat na TV apod.). Postupem času dochází k jeho uvolňování podle toho, jak dochází k nápravě. Při komplexní léčbě je důležitá přítomnost psychologa, protože většina případů koktavosti zasahuje nejen psychiku dítěte, ale i rodinné nebo školní klima. (Kutálková, 2002).

2.2.6 Prevence a prognóza

Prevence má u každé narušené komunikační schopnosti velký význam, stejně tomu je i u koktavosti, přednost nad terapií. (Lechta, 2010) Prevenci rozlišujeme na tři druhy. Primární prevence, jejímž cílem je předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci. (Hartl, Hartlová, 2000, in Lechta, 2010) Pro lepší informovanost populace o koktavosti by pomohly různé informační brožury a letáky v mateřských školách nebo čekárnách pediatrických ambulancí. Cíleně by informovaly rodiče a učitele o tom, jak předcházet koktavosti Sekundární prevence je zaměřena na děti s vývojovou neplynulostí řeči. U těchto dětí se může objevit riziko incipientní koktavosti. Terciární prevence se zaměřuje na lidi, u kterých se koktavost už objevila. Jejím úkolem je předejít dalším negativním důsledkům. (Lechta, 2010)

Autorky (Klenková 2000, Balášová 2003) se shodly na tom, že při prevenci koktavosti je nejdůležitější výchova. Také záleží na správné výchově mluveného projevu dítěte jak v rodině, tak i v mateřské škole. Dále je důležité, aby rodiče i učitelé byli dostatečně informováni, měli v této oblasti částečný přehled. Pro prevenci koktavosti je také důležité, aby škola, kterou dítě navštěvuje, spolupracovala s logopedem.

Důležitou roli v prevenci má mluvní vzor. Pokud sám rodič mluví velmi rychle nebo je zvyklý výrazně měnit tempo řeči podle nálady, má dítě velmi málo možností v klidu okoukat techniku dýchání a rozdělit věty na mluvní celky. Pokud se mu ale rodič dostatečně věnuje, dítě se to může dobře naučit např. na dětských říkankách a básničkách. Postupem času stoupá náročnost básniček a písniček a tím také stoupají i nároky na práci s dechem. Velmi významnou roli má i rytmizace a pohyb, který básničky doprovází. Hra na zobcovou flétnu je ideální činnost, která spojuje dýchání, rytmus, pohyb i zpěv. Předcházet koktavosti můžeme také i pomalým mluvením v kratších větách. Během toho je důležité brát ohled na měkké hlasové začátky a vázání slov. Tomuto se dítě naučí hlavně tím, že bude rodiče napodobovat. Další výraznou roli hraje systematický rozvoj slovní zásoby a vyjadřovací pohotovosti, který zabraňuje komunikačním střetnutím nebo selháním. Dítěti při řeči dodává pocit jistoty a úspěchu. (Kutálková, 2002)

Léčba koktavosti musí mít rehabilitační charakter, protože by jinak nebyla úspěšná. Rehabilitace sama o sobě neodstraní příčinu koktavosti, ale během jejího průběhu se vytváří kompenzační mechanismy. Díky nim dochází k navození plynulé řeči a současně s tím i k utlumení mimovolných pohybů. Důležitou součástí rehabilitace, a to především v předškolním a školním věku dítěte, je rodič. Samostatný léčebný plán klinického logopeda či jiného odborníka (foniatr) problém nevyřeší. Ti však mohou poskytnout instrukce, jak správně provádět léčbu. Pro to, aby výsledky léčby byly co nejlepší, by měla rodina udělat maximum. (Jedlička, Škodova, 2003)

PRAKTICKÁ ČÁST

3 VYMEZENÍ A CÍL PRŮZKUMU

Hlavním cílem průzkumného šetření bylo zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života jedinců s koktavostí v jakékoliv životně důležité etapě jejich života. Ať už se jedná o nástup a adaptaci do základní školy, přijetí na střední školu nebo přijetí do zaměstnání či navazování vztahů v osobním životě.

Dílčí cíle průzkumného šetření:

- Zjistit, jaká je analýza logopedické intervence sledovaných jedinců.
- Zjistit, jak koktavost působí na přijetí do kolektivu základní školy.
- Zjistit, jak koktavost ovlivňuje výběr vzdělání, co se týče středního či vysokoškolského vzdělání.
- Zjistit, jak koktavost ovlivňuje výběr povolání.
- Zjistit, jak koktavost ovlivňuje běžný život – navazování vztahů...

Na základě dílčích cílů výzkumného šetření byly stanovené následující teze:

- Lidé s koktavostí byli přijati do kolektivu na základní škole bez příznaků šikany.
- Lidé s koktavostí si nevybírají povolání, které vyžaduje náročnou komunikaci.
- Lidé s koktavostí nemají potíže si najít přátele.

3.1 Metodologie a charakteristika průzkumného vzorku

K dosažení průzkumných cílů v průzkumné části byla zvolena kvalitativní forma. Jako hlavní metoda byl zvolen rozhovor, který nám umožňuje zachytit fakta, ale také nám pomůže se hlouběji ponořit do postojů vybraných jedinců s koktavostí a objasnit jejich pohled na život s koktavostí. Tímto rozhovorem jsme došli k analýze, která nás dovedla k výsledným tezím. Na závěr průzkumné části práce je uvedení z kazuistik.

Rozhovor je *„výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, str. 250)

Kazuistika je: *„popis jednotlivého případu (jedince, skupiny, situace aj.), jeho chování a fungování, vývoje od počátku sledování ke konečnému stavu apod.“* (Průcha, Veteška, 2014, str. 151)

Otázky byly pro oba respondenty stejné. Průzkumné šetření bylo prováděno v rozmezí říjen – listopad 2016. Rozhovor byl prováděn na místě, které si vybral sám respondent. Rozhovor trval cca 30 minut, byl zaznamenán na diktafon, který sloužil pouze k přepisu do písemné formy. Oba respondenti s nahráním na diktafon a použitím všech informací za účelem výzkumu souhlasili.

Začátek rozhovoru byl u obou respondentů zaměřen na vznik a nápravu jejich koktavosti. Další část rozhovoru se zabývala otázkami jejich docházky na základní školu, na postoj učitelů a spolužáků k jejich koktavosti. Třetí část rozhovoru byla zaměřena na přípravu budoucího povolání a na studium na středním odborném učilišti. Další část byla zaměřena na zaměstnání a vztahy na pracovišti. Poslední část rozhovoru se zabývala osobním životem respondentů.

3.2 Charakteristika průzkumného šetření

Průzkum byl proveden se dvěma respondenty. Oba respondenti byli muži ve věku 45 a 59 let. Hlavním kritériem pro jejich výběr byla diagnóza balbuties. Dalším kritériem bylo úplné dokončené střední vzdělání, bez rozdílu výučního listu nebo maturity.

Muž A pracuje jako řidič kamionu. Místo pro rozhovor si vybral klidné rodinné prostředí u něho doma. Muž B pracuje jako soustružník a obsluha NC strojů. Muž B si jako místo setkání vybral restaurační zařízení Florian v jeho místě bydliště. Domluva s oběma respondenty byla provedena na základě známosti.

3.3 Charakteristika souboru

3.3.1 Muž A, 47 let

Muž A pochází z Vysočiny. Úspěšně absolvoval střední odborné učiliště zemědělské – obor strojník. Vyzkoušel si mnoho zaměstnání v tomto oboru, ale žádné mu nedělalo radost jako současné zaměstnání – řidič kamionu.

Žije v úplné rodině, má dva starší sourozence, bratra a sestru, kteří mají své vlastní rodiny. Muž není ženatý, nemá žádné děti. Stále bydlí s rodiči v rodinném domku s velkým hospodářstvím. Nikdo v rodině netrpí žádnou narušenou komunikační schopností.

Koktavost se u muže A projevila již v raném dětství, vrozená vada řeči to však nebyla. Odborníci příčinu nezjistili. Muž A se domnívá, že koktavost vznikla následkem úrazu, ke kterému došlo v dětství.

Rozhovor (přepis rozhovoru viz Příloha B)

1. Kdy se objevily problémy s koktavostí?

Muž se domnívá, že první problémy s koktavostí se u něho objevily mezi 6. a 7. rokem jeho života.

2. Navštěvoval jste v dětství logopeda?

Na tuto otázku muž odpověděl, že k logopedovi nikdy nedocházel, neboť v dané době, v 70. letech minulého století, žádné logopedické poradny v blízkosti jeho bydliště neexistovaly. Rodiče neřešili tuto vzniklou situaci vyhledáním odborníka, který se vadami řeči zabýval.

3. Byla poskytnuta pomoc logopeda?

Muž nedocházel v dětství k logopedovi, tudíž nemohla být poskytnuta ani logopedická péče.

4. Jaký druh terapie Vám logoped poskytl?

Muž u logopeda neprošel žádnou terapií, protože k němu nikdy nedocházel.

5. Byla zjištěna příčina koktavosti?

Muž uvádí, že příčina koktavosti nebyla zjištěna, protože nedocházel k odborníkovi. Domnívá se, že jeho koktavost vznikla v důsledku z úrazu v dětství.

6. Víte, co mohlo být příčinou vzniku koktavosti?

Muž se domnívá, že vznik koktavosti mohl v dětství zapříčinit pád z výšky na beton, kdy si při pádu vyrazil dech. Rodiče ho ihned odvezli k doktorovi. To, že zadržává v řeči, zjistili až později. Muž si myslí, že počátky koktavosti jsou spojeny s leknutím, jež úraz vyvolalo.

7. Navštěvoval jste ještě nějakého jiného odborníka než logopeda?

Tázaný uvádí, že během svého dětství žádného dalšího odborníka nenavštívil ani nevyhledával. Až po 35. roce věku mu jeho starší sestra, která pracuje jako zdravotní sestra, zařídila konzultaci u známého psychiatra, který svým nevhodným přístupem muže odradil od dalších konzultací. Z tohoto důvodu k žádné léčbě ani ke zlepšení koktavosti nedošlo.

8. Chodíte k logopedovi dnes?

Muž na tuto otázku odpověděl, že mu jedna zkušenost s takovým odborníkem stačila a další zklamání z jeho přístupu nehodlá vyhledávat a raději zůstane koktavým.

9. Trénovali s Vámi rodiče nápravu řeči?

Kdysi se vady řeči neřešily tak jako dnes. Rodiče nápravu řeči nepovažovali za důležitou, neboť v hospodářství bylo jedno, jestli koktá nebo ne.

10. Jak se k Vám chovali učitelé na základní škole?

První čtyři roky povinné školní docházky navštěvoval základní školu v sousední vesnici, kde neměl sebemenší problém s kantorem ani se spolužáky. Pátou třídou opustil tzv. obecnou školu a přestoupil s několika svými spolužáky do měšťanky (současný druhý stupeň základní školy). Zde se seznámil s dalšími třiceti novými spolužáky, kde byl až do osmé třídy. Vysvětluje, že na obou školách, které navštěvoval, ho učitelé brali stejně, jako ostatní spolužáky, tudíž jeho koktavost nikdo z kantorů neřešil. Všichni ho brali, tak jak vystupoval a jeho koktavost neměla vliv na jeho sociální zařazení. Ohledně koktavosti neměl žádné úlevy ani příkoří. Jak muž uvádí, jeho vzájemný vztah s učiteli byl spíše přátelský. Našla se zde však výjimka, která potvrzuje pravidlo. Jedna pedagožka chtěla z politických důvodů využít jeho koktavost k vlastním politickým ambicím.

11. Jak vás přijali spolužáci?

Jak už se muž zmiňoval, docházel do základní školy prvního stupně do sousední vesnice. Tam chodil s dětmi ze stejné vesnice. Tudíž se tam všichni znali a jejich vztah byl vždy přátelský a velice kamarádský. Jak říká, tvořili s kamarády dobrou partu, nejen ve škole, ale i mimo školu. Trávil s kamarády, jak uvádí, spoustu času, a i dnes se s nimi často stýká. V souvislosti s touto otázkou ještě dodává, že neměl sebemenší obavu z přestupu do měšťanky, kde se setkal s novými pedagogy a novými spolužáky, s pozdějšími kamarády.

12. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany učitelů?

Na tuto otázku reagoval tak, že na žádné škole se neseťkal kvůli své koktavosti se šikanou ani výsměchem ze strany učitelů, kromě již uvedeného příkladu s ambiciózní třídní učitelkou z měšťanky.

13. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany spolužáků?

Tázaný uvádí, že nezaznamenal žádnou újmu z důvodu koktavosti proti jeho osobě. Všiml si jen pár posměšků rádoby kamarádů, kteří se ve své slabé chvílce snažili zviditelnit na úkor jeho koktavosti. Pro tyto případy byl obrněn, jak uvádí, svou netečností a tyto posměváčky vždy dokázal vykázat do patřičných mezí. Se spolužáky, jak už zmiňoval, měl kamarádský vztah. Pokud se mu někdo z kamarádů smál, když se nemohl vyjádřit, tak mu skočili do řeči a napodobovali jeho projev. Nikdy to nebral jako šikanu ani jako výsměch, spíše jako pobavení pro kamarády. V dětství nad tím vůbec nepřemýšlel.

14. Když se Vám někdo smál, co jste udělal?

Odpovídá, že pokud se mu někdo kvůli jeho koktavosti smál nebo vysmíval, tak prostřednictvím fyzického násilí taktně předvedl, že mu to nepomůže k tomu, aby se zviditelnil nebo si zvýšil své malé sebevědomí.

15. Co Vám ve škole kvůli koktavosti dělalo největší problém?

Na tuto otázku reagoval slovy, že ve škole mu koktavost znepríjemňovala hlavně verbální projev. Vždy, když chtěl něco rychle říct, tak se zadrhl a dál nemohl pokračovat. Těmto situacím se proto vždy snažil vyhnout. I v případě, kdy znal správnou odpověď na danou otázku, se raději nepřihlásil. Vzpomíná, že při vyvolání učitelem nikdy neměl problém s koktáním.

16. Vyhýbal jste se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu?

Vysvětluje, že na základní škole se komunikaci kvůli koktavosti nevyhýbal. Jak uvádí, vystupoval vždy pouze jen před malým množstvím lidí. V případě koktavosti se nestyděl ani číst či přednášet básničky na veřejnosti nebo jinak komunikovat. K tomu dodává, že žádné veřejné projevy uskutečněné před velkým množstvím lidí nikdy neabsolvoval.

17. Byl výběr povolání ovlivněn koktavostí?

V případě výběru povolání se necítí být ovlivněn koktavostí a dodává, že výběr středního odborného učiliště to neovlivnilo.

18. Jak se k Vám chovali učitelé na středním odborném učilišti?

Vzpomíná, že učitelé na středním odborném učilišti, kam začal chodit již ve 14 letech, nikdy nedali najevo, že by jim jeho koktavost vadila. Prý na středním odborném

učilišti měl s kantory přátelský vztah a jeho koktavost je nezajímala tolik jako jeho studijní výsledky.

19. Jak se k Vám chovali spolužáci na středním odborném učilišti?

Kromě toho, že jeho koktavost si nikdo v dané době neuvědomoval, tak chování spolužáků bylo přátelské a kvůli koktavosti žádné problémy nikdy nevznikly. Také doplnil, že jeho koktavost mnohdy dokázala pobavit kolektiv spolužáků. Často býval považován pro svou koktavost za třídního vtipálka.

20. Měl jste kvůli koktavosti na středním odborném učilišti nějaký konflikt?

Na středním odborném učilišti měl dobrou partu kolem sebe, a žádné konflikty kvůli koktavosti se neobjevily.

21. Říkal Vám někdo, že kvůli koktavosti budete mít ve vybraném povolání problémy?

Odpověděl, že mu nikdo z rodiny ani kamarádů do výběru povolání nemluvil a vše bylo čistě na něm. Dodává k tomu, že ho celá rodina při tomto důležitém kroku v jeho životě podporovala. V době, kdy si vybíral povolání, byl výběr omezen na práci v zemědělství nebo ve stavebnictví. Jelikož pochází z rodiny velkého hospodáře, vybral si takové povolání, které bylo vhodné k pokračování v zemědělství.

22. Byla koktavost důvod, proč jste si nedodělal úplné střední vzdělání zakončené maturitou?

Na tuto otázku reaguje slovy, že zpočátku nebylo důležité uvažovat nad úplným středním vzděláním, ba naopak, vyučení mívalo často prioritu. Přiznává, že ho to později trochu mrzelo, ale pak se již obával, že by maturitu nezvládl. Tato obava neměla však nic společného s koktavostí nebo s jeho verbálním projevem. Obával se, že by studium bylo velmi náročné.

23. Stalo se, že jste odmítl zaměstnání z důvodu koktavosti?

Odpovídá, že jeho zaměstnání nikdy nebylo zaměřeno na komunikaci např. s podřízenými či veřejností. Proto nikdy neodmítl zaměstnání kvůli koktavosti.

24. Stalo se, že Vás někdo kvůli koktavosti odmítl zaměstnat?

Tato otázka nijak zvlášť muže nezaskočila a odpověděl na ni se slovy, že byl odmítnut několika zaměstnavateli, ale domnívá se, že koktavostí to odmítnutí způsobeno nebylo. Zaměstnavatele nezajímal jeho verbální projev, ale vždy byly na

prvním místě jeho pracovní dovednosti, manuální zručnost a odpovědnost. Připouští také, že příčinou odmítnutí mohly být antipatie na obou stranách.

25. Jak Vás přijali lidé na pracovišti?

S lidmi na pracovišti měl také dobré vztahy. Koktavost nebyl důvod, proč by se s ním kolegové nebavili. Ostatní pracovníci si koktavosti nějak extrémně nevšímali. Když začal mezi partou koktat, tak se na něj jen podívali, pousmáli se a čekali, jestli to dopoví a co ze sebe vymáčkne, ale jinak to nikdo neřešil.

26. Měl jste kvůli koktavosti nějaký konflikt na pracovišti?

Odpověď zněla, že na pracovišti neměl nikdy žádný konflikt, který by zapříčinila právě jeho koktavost. Spíš jen takové pošťuchování s kolegy z práce, když se zakoktal. Smáli se mu, ale jak dodává, byli to kamarádi a on to od nich bral jen jako kamarádský žert.

27. Setkal jste se kvůli koktavosti na pracovišti s posměchem a šikanou?

Na žádném ze svých zaměstnání se nesetkal se šikanou ani ze strany kolegů ani ze strany zaměstnavatelů. Až když mu policie sebrala řidičský průkaz, tak teprve nyní se s šikanou setkává. Důvodem opět není jeho koktavost, ale naštvanost zaměstnavatele, že musí řešit každý den jeho neschopnost řídit. Přiznává, že mu to zaměstnavatel dává dosti najevo např. snížením platu, přeřadil ho na jinou práci. Toto muž bere jako důsledek svého prohřešku. Ovšem za šikanu považuje nevlídné zacházení, podřadné práce, které podle něho léta nikdo nedělal a výsměch nadřízeného pracovníka.

28. Vyhýbáte se komunikaci a veřejnému projevu i dnes?

Veřejnému projevu ani komunikaci se nevyhýbá. Mezi známými lidmi komunikuje bez jakéhokoliv ostychu či trémy. Uvědomuje si však, že pokud by měl poskytnout rozhovor cizím lidem do televize či rádia, tak by z důvodu posměchu cizích lidí odmítl. Nestojí o to, aby byl zesměšňován pro svou koktavost a neumělost vlastního vyjádření. Přiznává, že velkou roli by v tom hrála tréma i strach. Ovšem tréma i strach plyne pouze z nezkoušenosti a žádného tréninku před něčím novým.

29. Máte problém mluvit před neznámými lidmi?

Muž uvádí, že před neznámými lidmi se bojí mluvit. Nedokáže v sobě odhadnout, jak neznámý člověk bude reagovat na jeho koktavost. Dnes už ani nestojí o to, aby zjišťoval postoje jiných k jeho koktavosti.

30. Když máte něco říct, trénujete si to předtím?

Na tuto otázku odpověděl, že když má mít nějaký proslov nebo dlouhou řeč, tak to netrénuje, jen si v hlavě přemítne a skloubí, o čem bude mluvit. Připouští, že pokud jsou tam kamarádi, kteří ho znají, nevádí mu, jestli bude při projevu koktat nebo ne. Avšak před cizími lidmi bude mlčet.

31. Kdy se koktavost projevuje nejvíce?

Nejvíce se u něho koktavost projevuje ve stavu „*střízlivosti a klidu*“, jak udává. V těchto případech se dá říci, že klid a nulová hladina alkoholu by měly fungovat jako lék, ale u něho je to naopak. Proto ve stresu a pracovním vypětí dokáže komunikovat bez jakýchkoliv příznaků koktavosti.

32. Jak koktavost přijali kamarádi?

Na tuto otázku reagoval se slovy, že kamarádi, kteří už ho znají od dětství, jsou na jeho koktavost zvyklí a berou ji jako součást jeho samotného. Druhým dechem dodává, že novější kamarádi berou jeho koktavost k pobavení a často vídá od nich posměšky. On si to ale nenechá nikdy líbit a dokáže kamarády s úsměvem poslat do „*háje*“.

33. Nechtěl se s Vámi někdo bavit, když zjistil, že koktáte?

Na tuto otázku reagoval tím, že tato situace se u něho ještě nikdy neobjevila. Dále zmiňuje, že pokud už vznikla, tak si tuto situaci nevybavuje.

34. Byla situace, kdy koktavost výrazně ovlivnila Váš život?

Muž se zamyslel a uvedl, že nejlepším příkladem bude určitě příhoda, kterou zinscenovala jeho koktavost. Jeho koktavost zapříčinila dopravní nehodu. V té době, kdy se to stalo, dělal závozníka v nákladní dopravě. Na nepřehledných křižovatkách hlásil řidiči možnost vjetí z vedlejší na hlavní silnici. A proto, že se jednalo o dlouhou cestu, tak si hlášení změnil z dlouhého „*volno zprava*“ na „*do-do-dobry*“. Až po cestě domů místo do-do-dobry chtěl nahlásit dodávka. Díky jeho koktavosti nahlásil řidiči do-do-dodávka, ale řidič předpokládal, že opět uslyší do-do-dobry a do křižovatky vjel. Dodávka do nich narazila. Od té doby ho nikdo z řidičů za závozníka nechtěl. Dodneška si z něho dělají srandu, když si na to někdo vzpomene. Zároveň mu začali říkat Karel Do-do-dodávka.

35. Dělala Vám koktavost problém při seznamování s opačným pohlavím?

Koktavost byla u něho při seznamování s opačným pohlavím někdy ku prospěchu seznámení a někdy velkou překážkou. Byly případy, kdy se jeho koktavost ženám líbila. Přípouští, že se oba docela dobře bavili a jeho koktavost dokázala upoutat pozornost ženy. Objevily se i případy, kdy koktavost ženy nudila. Samozřejmě existovala mnohá setkání, která nedopadla dobře a žena, která zjistila, že koktá, se slušně rozloučila a odešla. Dále se setkal i s ženami, které když zjistily, že koktá, vysmály se mu do očí. V tento okamžik, jak zmiňuje, měl vždy vztek na celý svět. Postupem času ztrácel sebevědomí a od navazování kontaktu upouštěl.

36. Jak berete svůj handicap?

Na tuto otázku zareagoval se slovy, jaký handicap mám na mysli. Tím chtěl říci, že se s ní sžil, a že svou koktavost nebere jako handicap, ale jako součást jeho života.

37. Používáte nějaké metody pro zmírnění koktavosti a většího uvolnění?

Pro zmírnění koktavosti nepoužívá skoro žádných triků. Jeden z mála triků, který mu zabírá, je lehký sport v podobě nohejbalu, kde se dokáže uvolnit a zároveň je v napětí, zda vyhraje či prohraje. Vzhledem k malé četnosti nohejbalových zápasů nelze v tomto případě mluvit o léčebné terapii. Uvědomuje si, že při konzumaci alkoholu přestává mít zábrany a koktat.

38. Stydíte se za koktavost?

Za svou koktavost se nestydí a nikdy nestyděl.

39. Vadí Vám, když Vás nenechá někdo domluvit, snaží se Vás opravit nebo napomenout pro zopakování věty či slova?

Uvádí, že tyto situace se mu už staly. Vadí mu, když mu někdo skáče do řeči a samozřejmě, když ho někdo přehnaně opravuje v projevu. V tuto chvíli přestává s dotyčným komunikovat. Zmínil, že při rozhovoru ho dotyčná osoba zastavila a požádala o zopakování věty, protože mu nerozuměla. Zde uvádí, že pohotově vždy větu zopakoval, aniž by si uvědomil, zda ho to rozčiluje či nikoliv.

3.3.2 Muž B, 59let

Muž B pochází ze Středočeského kraje. Úspěšně absolvoval střední odborné učiliště, obor soustružník. Nyní pracuje jako soustružník a obsluha NC strojů.

Pochází z úplné dělnické rodiny. Žil v rodinném domku s rodiči, sourozenci a prarodiči. Muž B byl prvorozený syn a má dvě mladší sestry, které mají své vlastní rodiny. Muž B je ženatý a má jednu dceru. Nikdo jiný v rodině netrpí žádnou narušenou komunikační schopností.

Koktavost se u muže B projevila ve 2. třídě povinné školní docházky. Odborníci však příčinu koktavosti nezjistili, ale muž B se domnívá, že jeho koktavost byla psychického i fyzického rázu.

Rozhovor (přepis rozhovoru viz Příloha B)

1. Kdy se objevily problémy s koktavostí?

Muž uvádí, že první problémy s koktavostí se objevily ve 2. třídě základní školy.

2. Navštěvoval jste v dětství logopeda?

Na tuto otázku odpověděl, že logopeda navštěvoval od 2. třídy po dobu dvou let a učil se správně vyslovovat souhlásky ř, ž. Dále dodal, že od 5. třídy do 9. třídy základní školy chodil do internátní školy v Praze pro děti s vadami řeči.

3. Byla poskytnuta odborná pomoc logopeda?

Odborná pomoc byla poskytována do doby, než se naučil správně vyslovovat souhlásky ř, ž, jak uvádí. Dále dodává, že koktavost po poskytnutí pomoci logopeda stále přetrvávala.

4. Jaký druh terapie Vám logoped poskytl?

Jediné, na co si vzpomíná, bylo nepříjemné vkládání nějakých „drátů pod jazyk“ (sondičky). Na cvičení výslovnosti souhlásek ř, ž si nevzpomíná, neboť každé jeho sezení u tohoto odborníka bylo pro něho velice obtížné a vždy se bál další návštěvy. Dále dodává, že se od té doby bojí všech lékařů.

5. Byla zjištěna příčina koktavosti?

Příčina koktavosti nikdy zjištěna nebyla. On se ale domnívá, že jeho koktavost souvisí se stresem vyvolaným při přeučování z leváka na praváka také z fyzických trestů rodičů.

6. Víte, co mohlo být příčinou vzniku koktavosti?

Domnívá se, že hlavní příčinou jeho koktavosti bylo jeho narození sedmnáctiletým rodičům, kteří byli nezkušení a neměli na něho čas. Vzpomíná, že byl velmi často fyzicky trestán. On však uznává, že si to občas zasloužil, protože zlobil. Dále si myslí, že koktavost mohla být zapříčiněna násilným přeučováním z leváka na praváka. Ještě dodává, že ve druhé třídě seděl v lavici s klukem, který měl těžkou koktavost. Také se zmiňuje, že neuměl dobře vyslovovat souhlásky ř, ž. Myslí si, že počátky jeho koktavosti jsou spojeny se stresem v dětství.

7. Navštěvoval jste ještě nějakého jiného odborníka než logopeda?

Uvádí, že k jinému odborníkovi nedocházel, ale zmínil se, že na internátní škole kromě logopedů bylo i mnoho specialistů, se kterými se setkal a spolupracoval s nimi.

8. Chodíte k logopedovi dnes?

Odpověděl, že od návratu z internátní školy až do současné doby žádného odborníka či specialistu zaměřeného na vady řeči nenavštívil, nevyhledával a ani nevyhledává.

9. Cvičili s Vámi rodiče předepsané cviky od logopeda?

Tázaný reagoval se slovy, že s ním rodiče nemuseli nic trénovat, protože na internátní škole se mu odborníci plně věnovali. Také dodává, že odborná péče byla na vysoké úrovni a vedla ke zlepšení jeho koktavosti. Na druhou stranu rodiče s ním neměli příležitost trénovat, neboť z internátní školy dojížděl domů jen na jarní a zimní prázdniny.

10. Jak se k Vám chovali učitelé na základní škole?

Na tuto otázku odpověděl, že na základní škole se k němu učitelé chovali velmi dobře a nikdy s nimi ohledně koktavosti neměl konflikt. Od první do čtvrté třídy základní školy si již nepamatuje, jaké vztahy měl s pedagogy, ale vzhledem k tomu, že si nevybavuje žádný konflikt, tak věří, že první stupeň proběhl bez jakéhokoliv problému. Druhý stupeň strávil na internátní škole, kde jak udává, všichni koktali, tudíž měli všichni stejné podmínky a pedagogové je brali všechny stejně. Dále popisuje, že vztahy na této škole byly s profesory velmi dobré.

11. Jak Vás přijali spolužáci?

Na prvním stupni, jak uvádí, se k němu většina spolužáků chovala velice dobře a přátelsky. Často se cítil jako vůdčí osobnost ve třídě. Samozřejmě čas od času se našel spolužák, který se ho snažil zesměšnit. Poukazoval na něj a napodoboval jeho vadu řeči.

Na druhém stupni se díky své povaze stal brzy vůdcem, současně i bavičem třídy. Dále dodává, že svou koktavost občas využil k pobavení spolužáků.

12. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany učitelů?

S určitostí odpovídá, že se s šikanou a posměchem ze strany učitelů nikdy nesetkal. A jak už zmínil, jeho vztahy s učiteli byly vždy dobré a přátelské.

13. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany spolužáků?

Muž odpověděl, že se šikanou v pravém slova smyslu se ze strany spolužáků nesetkal. Připouští ale, že na prvním stupni byl několikrát středem posměchu svých spolužáků. Nikdy to však nebral jako šikanu, ale spíš jako žert. Zmiňuje se, že si tyto posměšky ohledně jeho koktavosti nenechal nikdy líbit a že mu nikdy nedělalo problém si to s těmito posměváčky vyřídit fyzickým násilím. Na internátní škole takové problémy neměl.

14. Když se Vám někdo smál, co jste udělal?

Na tuto otázku odpověděl, že kdykoliv se mu někdo smál, ať už kvůli jeho koktavosti anebo úplně kvůli něčemu jinému, jako jediné rozumné řešení pro něho bylo fyzické násilí. Také dodal, že dnes už to vidí úplně jinak.

15. Co Vám ve škole kvůli koktavosti dělalo největší problém?

Největším problémem ohledně koktavosti ve škole bylo, přihlásit se ke zkoušení k tabuli. Často takto přišel o dobrou známku. Přiznal, že se bál zadržování, a proto se raději nepřihlásil. Na internátní škole již věděl, že se mu ve třídě nebude nikdo smát, ale jeho vnitřní pocit mu říkal něco jiného.

16. Vyhýbal jste se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu?

Na tuto otázku reagoval se slovy, že na prvním stupni základní školy neměl rád veřejné vystupování a ani samotnou komunikaci. Snažil se těmito situacím vyhýbat, ale ne vždy to šlo, jak dodal. Vzpomíná, že v těchto případech ze sebe nemohl dostat ani slovo, zadržával se a byl hrozně nervózní.

17. Byl výběr povolání ovlivněn koktavostí?

Přiznává, že výběr povolání nebyl ovlivněn koktavostí, ale že to byla spíše náhoda. Vysvětlil, že chtěl být zámečnickem a jezdit po montážích stejně jako jeho starší

kamarád. Na obor zámečnick se nedostal, protože stav byl naplněn. Nastoupil tedy na obor soustružník.

18. Jak se k Vám chovali učitelé na středním odborném učilišti?

Tázaný odpověděl, že učitelé se k němu chovali dobře. Brali ho stejně jako ostatní spolužáky, a jeho koktavost je nezajímala. Na druhou stranu se zmínil, že jeho učitelé také nezajímali a byl rád, že školu s odřenýma ušima dokončil.

19. Jak se k Vám chovali spolužáci na středním odborném učilišti?

Muž si myslí, že se k němu spolužáci chovali přátelsky, protože byli to už „*velcí kluci*“, a tvořili dobrou partu.

20. Měl jste kvůli koktavosti na středním odborném učilišti nějaký konflikt?

Na středním odborném učilišti neměl žádné konflikty, které by zapříčinila právě koktavost.

21. Říkal Vám někdo, že kvůli koktavosti budete mít ve vybraném povolání problémy?

Muž velice rychle zareagoval na tuto otázku se slovy, že nikdo mu nebránil ve výběru povolání kvůli koktavosti a že nikdy neměl kvůli koktavosti v zaměstnání problém.

22. Byla koktavost důvod, proč jste si nedodělal úplné střední vzdělání zakončené maturitou?

Na tuto otázku odpověděl, že koktavost nebyla příčinou zakončení úplného středního vzdělání maturitou. Zmínil, že ho škola nebavila a nebyla prioritou. Hned po dosažení výučního listu chtěl jít pracovat.

23. Stalo se, že jste odmítl zaměstnání z důvodu koktavosti?

Nikdy neodmítl zaměstnání kvůli koktavosti.

24. Stalo se, že Vás někdo kvůli koktavosti odmítl zaměstnat?

Muž se domnívá, že koktavost nebyla důvodem jeho nezaměstnání. Žádného svého zaměstnavatele nezajímala jeho vada řeči, ale jeho odborné znalosti a dovednosti v daném oboru.

25. Jak Vás přijali lidé na pracovišti?

S lidmi na pracovišti měl dobré vztahy. Dodal, že se na pracovišti nikdy nenudil a byla vždy s kolegy sranda. Kolegové si jeho koktavosti nijak zvlášť nevšimli.

Při komunikaci s ním nebrali koktavost jako nějaký závažný problém, který by jim znemožňoval další komunikaci s ním.

26. Měl jste kvůli koktavosti nějaký konflikt na pracovišti?

Muž uvádí, že koktavost nebyla důvodem, proč by měl mít s kolegy na pracovišti konflikt. Jak se předtím zmínil, vztahy s kolegy i zaměstnavateli byly vždy dobré a přátelské.

27. Setkal jste se kvůli koktavosti na pracovišti s posměchem a šikanou?

Se šikanou či posměchem se kvůli své koktavosti na pracovišti nikdy nesetkal.

28. Vyhýbáte se komunikaci a veřejnému projevu i dnes?

Na tuto otázku odpověděl, že v současné době se komunikaci v žádném případě nevyhýbá. V zápětí však dodal, že strach a stres mluvit před více lidmi schovává za vtipky na svou koktavost, aby projev oživil a posluchači si nemohli jeho koktání moc uvědomit.

29. Máte problém mluvit před neznámými lidmi?

Muž nemá žádný problém mluvit před neznámými lidmi. Z velké části na tuto otázku odpověděl v předchozí otázce.

30. Když máte něco říct, trénujete si to předtím?

Tázaný řekl, že si žádný projev netrénuje, ani nikdy netrénoval. Vždy spoléhal na své spontánní myšlenky. V tomto případě koktá méně, než když si projev připravuje. To je ještě více ve stresu. Tuto zkušenost trénovat projev si vyzkoušel, když chtěl své manželce na oslavě jejích narozenin přednést svou řeč, kterou si připravoval a ve finále po několika větách se vrátil ke svému spontánnímu projevu. Ten bývá často klidnější a srozumitelnější.

31. Kdy se koktavost projevuje nejvíce?

Vysvětluje, že nejvíce se u něho koktavost projevuje při úplňku. Dále také při problémech s penězi, nebo když má problémy s rodinou. V takových situacích se stresuje, a tudíž se koktavost projevuje více než normálně. Často se u něho projevuje koktavost ve větší míře také v situacích, kdy má obavy, že nestihne dodělat práci do termínu. Také jakákoliv změna, ať je to prudká změna počasí či jeho osobní změny v životě, mu nedělají dobře.

32. Jak koktavost přijali kamarádi?

Kamarádi jeho koktavost berou jako součást jeho samého. Tudiž nikdy nepocítil ze strany kamarádů nemístný posměch či urážky na jeho koktavost. Prý jeho koktavost přijali jeho dobří kamarádi v pohodě, a věří tomu, že bez koktavosti by si neužili tolika legrace. Také se zmínil, že názor ostatních kamarádů na jeho koktavost ho nezajímá.

33. Nechtěl se s Vámi někdo bavit, když zjistil, že koktáte?

Muž se domnívá, že do takové situace se nikdy nedostal.

34. Byla situace, kdy koktavost výrazně ovlivnila váš život?

Situace, kdy koktavost ovlivnila výrazně jeho život, se objevila s příchodem mobilních telefonů. Začal telefonovat více než dříve. Při jednom telefonním rozhovoru si uvědomil, že s telefonováním musí nadobro přestat. Příčinou tohoto rozhodnutí byl telefonát panu Pinkasovi, kdy se do telefonu představil: „*Tady Ko-ko-ko-kohout, je tam pan Pi-pi-pi-pinkas?*“ Od té doby nemá rád telefonování a při nutném telefonování je vždy velice nervózní a ostražitý. Snaží se tuto komunikační techniku vůbec nepoužívat. Místo toho využívá jen formu SMS zpráv nebo nejraději přímý kontakt s osobou.

35. Dělalá Vám koktavost problém při seznamování s opačným pohlavím?

Na tuto otázku odpověděl, že při seznamování s ženami či dívkami neměl nikdy problém ohledně jeho koktavosti. Často upoutal pozornost právě svou koktavostí.

36. Jak berete svůj handicap?

Zamyslel se a vyjádřil se, že je se svou koktavostí smířený. Koktavost nebere jako handicap.

37. Používáte nějaké metody pro zmírnění koktavosti a většího uvolnění?

Pro zmírnění koktavosti používá alkohol před proslovem pro lepší uvolnění. Pro zmírnění koktavosti neužívá žádné léky. Také se zmínil, že při vzteku nekoktá.

38. Stydíte se za svou koktavost?

Za svou koktavost se nestydí a nikdy nestyděl.

39. Vadí Vám, když vás nenechá někdo domluvit, snaží se Vás opravit nebo napomenout pro zopakování věty či slova?

Muž uvádí, že se s těmito situacemi setkal. Podotkl ale, že mu to nevadí, protože nikdo prý nemá čas ho opravovat, neboť mluví moc rychle.

Konec našeho rozhovor ukončil vtípem o koktavém prodejci knih. Zde je na první pohled patrné, že se za svou koktavost nestydí a dokáže si z ní dělat legraci.

3.4 Interpretace výsledků

Vyhodnocení hlavního cíle a dílčích cílů

Cílem tohoto průzkumu bylo zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života jedinců s koktavostí, a to v jakékoliv životně důležité etapě jejich života. Ať už jde o nástup a adaptaci do základní školy nebo přijetí na střední školu až po přijetí do zaměstnání či navazování vztahů v jejich osobním životě.

Oba dva respondenti uvádí, že první problém s koktavostí se objevil na začátku povinné školní docházky (přibližně ve věku šesti až osmi let). V dětství k logopedovi docházel jen muž B a to z důvodu špatné výslovnosti a koktavosti. Muž A k logopedovi nedocházel, protože v blízkosti jeho bydliště nebyly žádné logopedické poradny. Jelikož muž A nedocházel k logopedovi, nemohla být ani poskytnuta odborná pomoc, tudíž nedošlo k nápravě jeho koktavosti. U muže B byla odborná pomoc poskytnuta již od druhé třídy základní školy, kde s ním logoped procvičoval výslovnost souhlásek ř, ž, ale přesný postup si muž B nepamatuje. U nápravy jeho koktavosti logoped používal sondy (drát pod jazyk) a muž B se kvůli tomu bál dalších návštěv u tohoto odborníka. Oba dva respondenti uvádějí, že neznají přesnou příčinu koktavosti. Muž A si myslí, že koktavost vznikla v důsledku úrazu v dětství. Podle muže B je zřejmé, že příčinu koktavosti mohly zapříčinit časté fyzické tresty rodičů nebo násilné přeučování z leváka na praváka. Muž A navštívil pouze jednoho psychiatra, žádného odborníka od té doby nevyhledal. Muž B navštěvoval odborníky jen na internátní škole. Po ukončení této školy žádného odborníka již nenavštívil. Ani jeden z respondentů v současné době nenavštěvuje žádného logopeda. U obou respondentů rodiče neprocvičovali nápravu jejich koktavosti. Důvody neprocvičování byly u každého respondenta jiné.

Přijetí obou respondentů na základní školu probíhalo bez jakýchkoliv problémů. Vztahy s učiteli i spolužáky měli oba respondenti přátelské a dobré. Učitelé nebrali jejich koktavost jako nějaký problém a chovali se k nim stejně jako k ostatním spolužákům. Ani jeden z mužů nebyl z důvodu své koktavosti šikanován ze strany učitelů či spolužáků. Zároveň oba přiznávají, že se setkali s posměchem spolužáků, ale vždy to brali jako škádlení, nikoliv urážku. Oba uvádí, že při narážkách na jejich koktavost, byli výbušní a pokud se nejednalo o legraci, oba si dokázali zjednat pořádek silou. Koktavost znepríjemňovala u obou respondentů jejich verbální projev. Muž A se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu kvůli koktavosti nevyhýbal, protože

vždy vystupoval jen před malým množstvím lidí. Muž B se na základní škole těmto situacím vždy snažil vyhnout.

Ani u jednoho z nich nebyl výběr povolání ovlivněn koktavostí. Na středním odborném učilišti měli oba respondenti dobré a přátelské vztahy s pedagogy. Učitelé oba respondenty brali stejně jako ostatní spolužáky a jejich koktavost nebyla důvodem k jejich méněcennosti. Vztahy se spolužáky měli oba respondenti také přátelské. Konflikty vyvolané koktavostí se podle obou mužů neobjevily. U obou mužů byla volba povolání čistě na nich a nikdo z rodičů ani kamarádů jim do tohoto rozhodnutí nemluvil. Koktavost nehrála roli při dokončení úplného středního vzdělání zakončeného maturitou u obou mužů. U muže A zpočátku nebyla maturita prioritou a výuční list byl pro něho cennější. Postupem času si maturitu chtěl dodělat, ale obával se náročného studia. Muž B nikdy nelitoval toho, že svá studia maturitou neukončil.

Ani jeden z respondentů neodmítl zaměstnání z důvodu koktavosti. Žádný z mužů nemá pocit, že by koktavost byla příčinou odmítnutí budoucím zaměstnavatelem. V kolektivu u obou respondentů byly vždy dobré a přátelské vztahy. Koktavost nebyla důvodem, proč by se s nimi kolegové nebavili. U obou mužů nikdy nedošlo na pracovišti k žádnému konfliktu způsobenému právě koktavostí. Oba respondenti se nikdy kvůli koktavosti na pracovišti nesetkali se šikanou ani posměchem ze strany zaměstnavatelů a kolegů.

Muž A se ani v současné době nevyhýbá komunikaci ani veřejnému projevu. Mezi známými lidmi komunikuje bez jakéhokoliv ostychu či trémy. Pokud by se jednalo o poskytnutí rozhovoru cizím lidem, ze strachu z ponížení a špatného vyjadřování, by takový rozhovor odmítl. Muž B se komunikaci ani veřejnému projevu v současné době nevyhýbá a při komunikaci s více lidmi svůj strach ze zakotání schovává za vtípky. Muž A se bojí mluvit před neznámými lidmi z důvodu, že nedokáže odhadnout reakci neznámého člověka na jeho koktavost. Muž B nemá žádný problém mluvit před neznámými lidmi. Ani jeden z mužů si nikdy netrénoval svou řeč či proslov. Muž A dodal, že pokud má mít proslov, tak si to jen v rychlosti přemítne v hlavě. Muž B se zase spoléhá jen na své spontánní myšlenky. Také dodal, že tento projev bývá často klidnější a srozumitelnější než jeho připravená řeč, která ho ještě více dostane do stresu.

U muže A se koktavost projevuje nejvíce v situacích, kdy je v klidu a střízlivý. Dodal, že když je ve stresu a v pracovním vypětí, dokáže komunikovat bez jakýchkoliv

příznaků koktavosti. Za to u muže B je to naopak. Koktavost se u něho objevuje právě v situacích, které u muže B vyvolávají stres. Jedná se např. o problémy s financemi či rodinou nebo obavy, že nestihne dokončit práci do určitého termínu. Dále se u něho koktavost ve větší míře objevuje při úplňku. Jakákoliv změna, ať je to změna počasí či osobní změny v životě, muži B nedělají dobře.

Kamarádi obou respondentů jsou na jejich koktavost zvyklí a přijali ji jako součást jejich samých. Občas se najdou výjimky, kdy si do koktavosti obou respondentů kamarádi rýpnou. Oba respondenti se domnívají, že k situaci, kdy se s nimi někdo nechtěl bavit kvůli jejich koktavosti, nikdy nedošlo. U obou mužů se objevila situace, kdy jim koktavost výrazně ovlivnila život. U muže A to byla dopravní nehoda, kterou způsobil právě svou koktavostí. Muž B se od této situace výrazně vyhýbá telefonním hovorům. U muže A byla koktavost při seznamování s ženami někdy ku prospěchu a někdy velkou překážkou. Muž B se seznamováním nikdy kvůli koktavosti problém neměl. Oba respondenti jsou se svou koktavostí smířeni a berou ji nikoliv jako handicap, ale jako součást svého života.

Pro zmírnění koktavosti u muže A zabírá sportovní hra – nohejbal, kde se dokáže uvolnit a zároveň se dostane do napětí, zda vyhraje či prohraje. Muž B neužívá žádné léky. Oba respondenti pro zmírnění koktavosti a lepšího uvolnění konzumují v rozumné míře alkohol. Oba pak přestávají mít zábrany, jsou klidnější a řeč je plynulejší. Ani jeden z mužů se za svou koktavost nestydí a nikdy nestyděl. Muž A uvedl, že přehnané opravování, napomínání či skákání do řeči mu vadí. A dodal, že v tuto chvíli s dotyčným přestává komunikovat. Jsou zde i situace, kdy ho osoba požádá zopakovat větu. Muž A pohotově vždy větu zopakuje, aniž by si uvědomil, zda ho to rozčiluje či nikoliv. Oproti tomu, muži B to nevadí, protože jak dodal, nikdo nemá čas na opravování jeho projevu, protože mluví příliš rychle.

3.5 Dílčí závěry

Na začátku této kapitoly byly sestaveny teze. Nyní si ukážeme jejich výsledky získané z průzkumného šetření:

Teze č. 1: Lidé s koktavostí byli přijati do kolektivu na základní škole bez příznaků šikany.

Tato teze byla potvrzena jen u muže B, který se na základní škole nikdy nesetkal se šikanou ze strany učitelů a spolužáků. Zatímco muž A se s šikanou setkal, a to ze strany své třídní učitelky, důvodem šikany však nebyla jeho koktavost, ale politická angažovanost paní učitelky vůči jeho rodičům.

Teze č. 2: Lidé s koktavostí si nevybírají povolání, které vyžaduje náročnou komunikaci.

Tato teze byla vyvrácena. Oba dva respondenti si vybrali povolání podle svého přání, nikoliv ze strachu kvůli komunikaci. Tudiž koktavost nebránila při výběru jejich povolání.

Teze č. 3: Lidé s koktavostí nemají potíže si najít přátele.

Tato teze byla potvrzena. Ani jeden respondent neměl nikdy kvůli koktavosti problém s navazováním nových vztahů. Oba respondenti mají spoustu dobrých přátel, kteří nikdy nebrali jejich koktavost jako problém, kvůli kterému by se s mužem A či s mužem B nemohli dále bavit. Jejich koktavost berou spíše jako součást jich samotných.

3.6 Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi

- Začít včas s logopedickou intervencí, aby se včas zahájila náprava vady řeči (koktavost).
- Chodit pravidelně k logopedovi, aby došlo k nápravě koktavosti co nejdříve.
- Nepřecvičovat dítě z leváka na praváka, neboť mnohdy to může mít za následek poruchu řeči, ale vede to i k psychickým poruchám a poruchám učení.
- Omezit fyzické tresty dětí, které by mohly vést ke koktavosti a ke stresu.
- Shoda logopeda, rodiny a školy na jednotném postupu nápravy
- Nezmírňovat příznaky koktavosti pomocí alkoholu, protože by to mohlo vést k závislosti a poškození zdraví.
- Podrobnější informovanost pedagogů o koktavosti pro předcházení a vzniku šikany ve školách.

ZÁVĚR

Tématem bakalářská práce byla koktavost a její vliv na kvalitu života. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života.

První kapitola teoretické části bakalářské práce se zabývala vymezením základních pojmů, které s koktavostí souvisí. Zde byly vymezeny pojmy komunikace, řeč, jazyk a narušená komunikační schopnost. Druhá kapitola teoretické části byla zaměřena na poruchy plynulosti řeči, do které patří koktavost s breptavostí. Jelikož je tato práce zaměřena na koktavost, zabývala se jí více než breptavostí. Tato kapitola se zabývala definováním a terminologickým vymezením koktavosti, klasifikací, etiologií, symptomatologií, diagnostikou, terapií a metodami koktavosti, ale také vymezením prevence a prognózy koktavosti. Poslední kapitola patřila do části praktické, která se zabývala kvalitativním průzkumem.

Hlavním cílem průzkumného šetření bylo zjistit, jaký vliv má koktavost na kvalitu života jedinců s koktavostí v jakékoliv životně důležité etapě jejich života. Ať už se jedná o nástup a adaptaci do základní školy, přijetí na střední školu, přijetí do zaměstnání či navazování vztahů v jejich osobním životě. Dílčími cíli bylo zjistit, jaká je analýza logopedické intervence sledovaných jedinců. Zjistit, jak koktavost působí na přijetí do kolektivu základní školy. Zjistit, jak koktavost ovlivňuje výběr vzdělání a výběr povolání. Zjistit, jak koktavost ovlivňuje běžný život sledovaných jedinců.

Pro naplnění hlavního cíle průzkumného šetření byla zvolena kvalitativní metoda rozhovoru. Hlavním kritériem pro výběr respondentů byla diagnóza balbuties a také úplné dokončené střední vzdělání, bez rozdílu výučního listu nebo maturity. Průzkum byl proveden se dvěma respondenty v rozmezí říjen – listopad 2016. Rozhovor obsahoval 39 otázek, které byly pro oba respondenty stejné.

Počátek rozhovoru byl zaměřen na vznik a nápravu jejich koktavosti. Další dvě části rozhovoru se zabývaly otázkami jejich docházky na základní školu, postojem učitelů a spolužáků k jejich koktavosti, přípravou na budoucí povolání a na studium na středním odborném učilišti. Další část se zaměřila na zaměstnání a vztahy na pracovišti. Poslední část rozhovoru se zabývala osobním životem respondentů.

Rozhovory s respondenty byly přepsány a jejich výsledky byly zvlášť zpracovány. Na závěr byly rozhovory shrnuty.

Na základě rozhovorů byl naplněn hlavní cíl i dílčí cíle práce. Průzkumem praktické části nebylo vyvráceno ani potvrzeno, že lidé s koktavostí bývají do kolektivu základní školy přijati bez příznaků šikany. Bylo vyvráceno, že si lidé s koktavostí nevybírají povolání, které vyžaduje náročnou komunikaci. A jako poslední bylo potvrzeno, že lidé s koktavostí nemají potíže si najít přátele.

Ukázalo se, že koktavostí život nekončí a koktavost na kvalitu života až tak velký vliv nemá. Koktavost je možná překážkou v komunikaci, ale není velkou překážkou v životě. Tito lidé mají stejné možnosti jako lidé bez vady řeči. Mohou najít přátele, kamarády, ale také partnery, kteří je budou respektovat a stavět se k nim jako k sobě rovným, nebo kteří je podpoří a budou mít rádi bez ohledu na jejich vadu řeči. Dále si i s koktavostí lze najít dobrou práci s příjemným kolektivem. Při většině zaměstnání je to jen malé, nebo dokonce žádné omezení. Záleží ovšem jako při každém problému na individuální povaze jedince. Při onemocnění koktavostí se může stát, že jedinec bude plachý a bude se stydět za svoji vadu. Nebude chtít komunikovat, protože se bude bát, že by se zesměšnil. V takovém případě je dobré, když má kolem sebe lidi, kteří ho více podporují a dávají mu najevo, že není za co se stydět. Může to být např. rodina, nebo dobří přátelé, kteří ho budou provázet správnou cestou k psychické pohodě. Když je člověk vyrovnaný a smířený, tak problémy, v tomto případě koktavost, se lépe odstraňují nebo alespoň napravují.

Získané výsledky z průzkumu mohou pomoci balbutikům k lepšímu fungování a zařazování se do společnosti dle právě prožívaných období života. Někomu to může pomoci v zaměstnání či ve škole, někomu při navazování vztahů. Tato práce by mohla být inspirací pedagogům, kteří se ve své praxi setkávají s jedinci, kteří mají vadu řeči.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BALAŠOVÁ, J., 2003. *Kapitoly z logopedie*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského. ISBN 80-86723-05-4.
- GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- JEDLIČKA, I. a E. ŠKODOVÁ., 2003. *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-546-6.
- KLENKOVÁ, J., 2000. *Kapitoly z logopedie*. 2. vyd. Brno: Paido, Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-88-5.
- KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.
- KOLEKTIV AUTORŮ, 2015. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 6. vyd. Praha: Univerzita J. A. Komenského. ISBN 978-80-7452-106-5.
- KUTÁLKOVÁ, D., 2011. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3687-7.
- KUTÁLKOVÁ, D., 2002 *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-667-5.
- LECHTA, V., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-801-5.
- LECHTA, V., 2010. *Koktavost: integrativní přístup*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-643-8.
- LECHTA, V., 2002. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-572-5.
- LECHTA, V., 2005. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-961-5.
- PEUTELSCHMIEDOVÁ, A., 2005. *Logopedické minimum*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1233-0.
- PIPEKOVÁ, J., 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-120-0.
- PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA., 2014. *Andragogický slovník*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, J., E WALTEROVÁ, a J. MAREŠ., 2009. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

ŘEPOVÁ, P., 2007. *Dítě a koktavost*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-1766-0.

SLOWÍK, J., 2007. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3.

VITÁSKOVÁ, K. a A. PEUTELSCHMIEDOVÁ., 2005. *Logopedie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1088-5.

SEZNAM ZKRATEK

Aj. – a jiné

Apod. – a podobně

CNS – centrální nervová soustava

Např. – například

Tj. – to je

Tzv. – tak zvaná

TV – televize

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Rozhovor	I
Příloha B - Přepis rozhovoru	III

Příloha A – Rozhovor

Vznik a náprava kóktavosti

1. Kdy se objevily problémy s kóktavostí?
2. Navštěvoval jste v dětství logopeda?
3. Byla poskytnuta pomoc logopeda?
4. Jaký druh terapie Vám logoped poskytl?
5. Byla zjištěna příčina kóktavosti?
6. Víte, co mohlo být příčinou vzniku kóktavosti?
7. Navštěvoval jste ještě nějakého jiného odborníka než logopeda?
8. Chodíte k logopedovi dnes?
9. Trénovali s Vámi rodiče nápravu řeči?

Docházka na základní školu, postoj učitelů a spolužáků k jejich kóktavosti

10. Jak se k Vám chovali učitelé na základní škole?
11. Jak Vás přijali spolužáci?
12. Setkal jste se kvůli kóktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany učitelů?
13. Setkal jste se kvůli kóktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany spolužáků?
14. Když se Vám někdo smál, co jste udělal?
15. Co Vám ve škole kvůli kóktavosti dělalo největší problém?
16. Vyhýbal jste se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu?
17. Byl výběr povolání ovlivněn kóktavostí?

Příprava budoucího povolání a studium na středním odborném učilišti

18. Jak se k Vám chovali učitelé na středním odborném učilišti?
19. Jak se k Vám chovali spolužáci na středním odborném učilišti?
20. Měl jste kvůli kóktavosti na středním odborném učilišti nějaký konflikt?
21. Říkal Vám někdo, že kvůli kóktavosti budete mít ve vybraném povolání problémy?
22. Byla kóktavost důvod, proč jste si nedodělal úplné střední vzdělání zakončené maturitou?

Zaměstnání a vztahy na pracovišti

23. Stalo se, že jste odmítl zaměstnání z důvodu kóktavosti?
24. Stalo se, že Vás někdo kvůli kóktavosti odmítl zaměstnat?
25. Jak Vás přijali lidé na pracovišti?

26. Měl jste kvůli koktavosti nějaký konflikt na pracovišti?
27. Setkal jste se kvůli koktavosti na pracovišti s posměchem a šikanou?

Osobní život

28. Vyhýbáte se komunikaci a veřejnému projevu i dnes?
29. Máte problém mluvit před neznámými lidmi?
30. Když máte něco říct, trénujete si to předtím?
31. Kdy se koktavost projevuje nejvíce?
32. Jak koktavost přijali kamarádi?
33. Nechtěl se s Vámi někdo bavit, když zjistil, že koktáte?
34. Byla situace, kdy koktavost výrazně ovlivnila váš život?
35. Dělal Vám koktavost problém při seznamování s opačným pohlavím?
36. Jak berete svůj handicap?
37. Používáte nějaké metody pro zmírnění koktavosti a většího uvolnění?
38. Stydíte se za koktavost?
39. Vadí Vám, když vás nenechá někdo domluvit, snaží se Vás opravit nebo napomenou pro zopakování věty či slova?

Příloha B – přepis rozhovoru

Muž A, 47 let

1. Kdy se objevily problémy s koktavostí?

„Myslím, že mezi 6. a 7. rokem.“

2. Navštěvoval jste v dětství logopeda?

„Ne nenavštěvoval, v blízkosti nebyly žádné poradny, kam bych mohl chodit a rodiče nebrali koktavost jako nějaký závažný problém, který by se musel léčit.“

3. Byla poskytnuta pomoc logopeda?

„Ne nebyla, protože jsem k logopedovi nechodil.“

4. Jaký druh terapie Vám logoped poskytl?

„Nechodil jsem k logopedovi, takže žádná terapie nebyla poskytnuta.“

5. Byla zjištěna příčina koktavostí?

„Ne nebyla, protože jsem nechodil k logopedovi, ale myslím si, že vznikla z úrazu, který se mi stal v dětství.“

6. Víte, co mohlo být příčinou vzniku koktavosti?

„V dětství jsem si hrál s kamarády a spadnul jsem z výšky na beton, přitom jsem si vyrazil dech a od té doby to mám. Rodiče mě ihned odvezli k doktorovi. Až později jsme zjistili, že koktám, důvodem mohlo být leknutí spojené s úrazem.“

7. Navštěvoval jste ještě nějakého jiného odborníka než logopeda?

„Během dětství jsem žádné odborníky nevyhledával. Až kolem 35. roku mi moje sestra, která pracuje jako zdravotní sestra, dohodila vyšetření u psychiatra, který se ke mně choval povýšeně, vykládal mi blbosti, kterým jsem nerozuměl, nedokázal jsem ho poslouchat a odsoudil jsem toto vyšetření za zbytečný, a proto raději zůstanu tak, jak jsem.“

8. Chodíte k logopedovi dnes?

„Ne nechodím, jedna zkušenost s psychiatrem mi úplně stačila. Z jeho přístupu jsem byl zklamáný, a má představa o vyléčení vzala za své. A proto jsem už nadále nechtěl mít s žádným odborníkem nic společného.“

9. Trénovali s Vámi rodiče nápravu řeči?

„Ne. Rodiče měli hodně práce s hospodářstvím a moje vada řeči nebyla prioritou dané doby. V té době bylo jedno, jestli koktám nebo ne.“

10. Jak se k Vám chovali učitelé na základní škole?

„První 4 roky jsem navštěvoval základní školu v sousední vesnici, kde jsem neměl žádný problém ani s kantorem ani spolužáky. Pátou třídou jsem opustil obecnou škol

a přestoupil jsem s několika spolužáky do měšťanky. Tam byla spousta nových spolužáků a byl jsem tam až do 8. třídy. Na obou školách mě učitelé brali stejně jako ostatní spolužáky a nikdo z nich mou koktavost neřešil. Se všemi kantory jsem měl suprový vztah, až na jednu třídní učitelku. Jednou moje koktavost zapříčinila u mé politicky angažované třídní učitelky, když jsem řekl, že Fučík své Motáky psal na obrátce (Fučík psal Motáky na oprátce). Měl jsem kvůli tomuto přeřeknutí nemalé vysvětlování i v době, kdy jsem byl odveden na vojenskou základní službu do Mladé Boleslavi. Zde při prvním výslechu padla otázka, zda jsem si dělal ze soudruha Fučíka srandu. Toto banální přeřeknutí se se mnou táhlo až do revoluce v roce 1989.“

11. Jak Vás přijali spolužáci?

„Můžu říct, že jsme byli dobrá parta. Na vesnici jsme se všechny děti znaly, a kamarádily spolu i mimo školu. Trávily jsme spolu spoustu času a s některými se stýkám i doted'. Ve škole, i když jsem koktal a zadržával v řeči, brali mě spolužáci stejně jako ostatní. Přestupu do měšťanky jsem se vůbec nebál, protože jsem tam šel s několika spolužáky z vesnice.“

12. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany učitelů?

„Se šikanou ze strany učitelů jsem se na základní škole nikdy neseťkal, asi proto, že v té době tyto problémy nikdo neřešil, až teda na tu ambiciózní učitelku, která chtěla mou koktavost využít k vlastním politickým ambicím.“

13. Setkal jste se kvůli koktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany spolužáků?

„Ne neseťkal. A pokud ano, bral jsem to jako pobavení pro kamarády. Někdy moje koktání napodobovali, ale nebral jsem to jako šikanu, každopádně jsem si to s nimi dokázal ručně vyřídit.“ (smích)

14. Když se Vám někdo smál, co jste udělal?

„Když se mi někdo smál a vysmíval se mé koktavosti, tedy mně nebo mému dlouhému vyjadřovacímu projevu, tak jsem mu taktně silou naznačil, že má koktavost mu nepomůže zvýšit jeho malé sebevědomí.“ (smích)

15. Co Vám ve škole kvůli koktavosti dělalo největší problém?

„Největší problém mi koktavost dělala při mluvení. Něco jsem chtěl rychle říct, škrtnul jsem se a byl konec. Snažil jsem se těmito situacím vyhnout. Měl jsem z toho někdy takový strach, že jsem se raději ani nepřihlásil, ale když mě vyvolal učitel, tak jsem s tím problémem neměl.“

16. Vyhýbal jste se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu?

„Ne nevyhýbal, protože jsem vystupoval jen před málo lidma, a nevadilo mi před nima číst nebo přednášet básničky. Když mě vyvolali a já začal koktat, tak jsem prostě koktal, byl to můj problém. Nikdy jsem však nemluvil před velkým publikem.“

17. Byl výběr povolání ovlivněn koktavostí?

„Ne, koktavost nijak zvlášť neovlivnila výběr povolání“.

18. Jak se k Vám chovali učitelé na středním odborném učilišti?

„S učiteli jsem měl na učňáku přátelský vztahy. Učitelé zajímali spíše mé odborné znalosti, než to jak koktám, nikdy se žádný z učitelů nepozastavil nad mým projevem“.

19. Jak se k Vám chovali spolužáci na středním odborném učilišti?

„Na učňáku jsme byli jen samí kluci, takže jsme si tam dělali srandu ze sebe úplně všichni a ne hlavně kvůli koktavosti. Bylo to tu stejné jako na základce, když jsem před klukama zakoktal, koktali se mnou. Byl jsem díky koktavosti považován za třídního šaška.“

20. Měl jste kvůli koktavosti na středním odborném učilišti nějaký konflikt?

„Neměl, s klukama jsme byli dobrá parta a konflikty byly s klukama vyvolány spíš z důvodu výběru stejné slečny.“

21. Říkal Vám někdo, že kvůli koktavosti budete mít ve vybraném povolání problémy?

„Ne, nikdo mi do výběru povolání nemluvil, bylo to čistě na mně a rodina i kamarádi mě podporovali. V době, kdy jsem si povolání vybíral, byl výběr omezen na práci v zemědělství, anebo ve stavebnictví a jelikož jsem z rodiny zemědělce, vybral jsem si takový povolání, který bylo dobrý, pro pokračování v rodinné tradici.“

22. Byla koktavost důvod, proč jste si nedodělal úplné střední vzdělání zakončené maturitou?

„Ze začátku jsem nad tím vůbec nepřemýšlel, protože výuční list byl za mého mládí důležitější, než abych šel studovat vysokou. Později jsem zjistil, že jsem chtěl, ale teď už si netroufám, nebylo by to kvůli koktavosti, ale spíš z náročnosti studia.“

23. Stalo se, že jste odmítl zaměstnání z důvodu koktavosti?

„Ne, moje profesní zaměření nikdy nebylo nastaveno na práci mé pusy, takže koktavost nikdy nebyla příčinou odmítnutí nějakého zaměstnání.“

24. Stalo se, že Vás někdo kvůli koktavosti odmítl zaměstnat?

„Určitě ne. Když jsem přišel na pohovor a začal koktat, někteří na mě divně koukali, ale to, že se pak už neozvali, nebylo určitě způsobené koktavostí, ale spíš jsme si nesedli

spolu do noty. Zaměstnavatele zajímaly spíš moje pracovní dovednosti a manuální zručnost. “

25. Jak Vás přijali lidé na pracovišti?

„V práci jsem měl vždy vztahy v pohodě. Kolegové mě vždycky brali v pohodě, když jsem při rozhovoru s nimi zakoktal, usmáli se, čekali, co ze mě vyleze, ale nebrali mou koktavost jako problém, který by nemohli překousnout. “

26. Měl jste kvůli koktavosti nějaký konflikt na pracovišti?

„S klukama z party jo, dělali si ze mě srandu, tak jsem do nich ze srandy strčil, ale víc jsem to nehrotil. “

27. Setkal jste se kvůli koktavosti na pracovišti s posměchem a šikanou?

„Na žádném pracovišti jsem se nesetkal se šikanou. Až teďka, to mám vedoucího prud'ase. Nedávno jsem přišel o papíry a jemu to dělá radost, že si se mnou teď může dělat, co chce. Třeba snížením platu nebo mě přeřadit na jinou práci, ale to je způsobený mou blbostí. Za šikanu z jeho strany považuju posmívání, nevlidný zacházení, nebo nařízení prací, který sto let nikdo nedělal. “

28. Vyhýbáte se komunikaci a veřejnému projevu i dnes?

„Ne ne, nevyhýbám se, kdybych měl komunikovat s místními lidmi, co mě znají, to bych řekl, ale kdyby za mnou někdo přišel z radia nebo z televize a chtěli si se mnou dát rozhovor, tak bych uhnul a prostě nic. Báł bych se ohledně posměchu z koktavosti a měl bych trému a strach z něčeho nového. “

29. Máte problém mluvit před neznámými lidmi?

„Ano, mám, nedokážu odhadnout, jak bude cizí člověk reagovat na mou koktavost. Dnes již nejsem zvědavý na reakce cizích lidí. Kdysi se někteří lidé mně i mé koktavosti vysmívali, dnes už mě tito lidé nezajímají. “

30. Když máte něco říct, trénujete si to předtím?

„Netrénuju, ale nějak si to promítnu. Když tam jsou kamarádi, tak to řeknu, skloubím to, že to na sebe nějak navazuje, a buď' koktám, nebo ne. Kdyby tam byli cizí, tak prostě mlčím. “

31. Kdy se koktavost projevuje nejvíce?

„Když jsem střízlivý a v klidu, nebo když nejsem na pivě, tak koktám. Ve stresu mi kluci říkají, že když jsem v pohodě, tak koktám, ale když jsem ve stresu a pod pracovním tlakem, tak jim dokážu vynadat bez jediného zaškobrnutí. V tuto chvíli je moje řeč tak plynulá, že to není ani možný. “ (smích)

32. Jak koktavost přijali kamarádi?

„Jak kteří, z těch letitých kamarádů se nesměje nikdo a z těch novějších se někteří tlemí, řeknu jim, běžte do háje, a je to.“ (smích)

33. Nechtěl se s Vámi někdo bavit, když zjistil, že koktáte?

„Nikdy jsem se nesešel s touto situací, a pokud ano tak si to nevybavuju.“

34. Byla situace, kdy koktavost výrazně ovlivnila váš život?

„Ano, kdysi jsem dělal u dopravní firmy závozníka. To znamená, človíčka odpovědného za přebírku a vykládku nákladu, za hlášení překážek při couvání návěsu, za informace dopravních situací- tedy pomocník řidiče. Tento příběh probíhal během cesty s velkou cisternou při cestě do Ostravy do chemických závodů pro lepidlo. Na nepřehledných křižovatkách jsem se snažil pomoci řidiči a hlásil jsem volno zprava. Jak cesta ubíhala, přestal jsem hlásit volno zprava a omezil jsem se na mé koktání do-do-do-dobrý. Tímto stylem ubíhala cesta poměrně rychle a cestou zpět s plným nákladem se to stalo. Na jedné nepřehledné křižovatce jsem opět řidiči hlásil dopravní situaci zprava. A říkám mu: Do-do-do-dodávka. Řidič předpokládal, že mu opět řeknu do-do-dobrý, ale v tomto případě bylo vše jinak. Dodávka jela po hlavní silnici a já jsem v podstatě řidiči řekl, že může jet. Naštěstí nikdo nebyl zraněn a tento karambol odnesly jenom plechy dodávky. Když přijela policie vyšetřovat, tak vyslechli řidiče, který potvrdil svou vinu, že se sám nepodíval, ale popsal situaci ve vozidle před dopravní nehodou. Policista se usmál a šel vyslechnout mě jako svědka. Stačilo říct, že jsem nahlásil řidiči do-do-do-dodávka a vše bylo jasné. Víc už slyšet nepotřeboval. Řidič dostal pokutu, a potom všude kamarádům povyprávěl, jak jsem zapříčinil nehodu a do dnešního dne, když si na to někdo vzpomene, tak se spolu zasmějeme. Od té doby mě nikdo nechtěl jako závozníka a mám přezdívku Karel Do-do-dodávka.“ (smích)

35. Dělalá Vám koktavost problém při seznamování s opačným pohlavím?

„Některým se koktavost líbila, některým ne. Někdy koktavost upoutala pozornost u ženy, která se mi líbila. Objevily se i případy, kde jsem ženy koktavostí nudil. Zažil jsem mnoho setkání, která nedopadla dobře a ženy, co zjistily, že koktám, se se mnou slušně rozloučily a odešly. Byly i případy kdy se mi ženy vysmály kvůli koktavosti do očí, to mě vždy neskutečně štvalo. Postupem času jsem už neměl chuť ani sílu na další seznamování.“

36. Jak berete svůj handicap?

„Jaký handicap? Já si na to tak zvyk, že mi to už ani nepřijde. Někdy zakoktám, někdy ne, prostě je to tak, jak to je.“

37. Používáte nějaké metody pro zmírnění koktavosti a většího uvolnění?

„S klukama hrajeme nohejbal, kde se dokážu uvolnit, ale taky jsem v napětí, jestli vyhraje nebo prohraje. Dál používám rum a slivovici, to nekoktám a přestávám mít zábrany.“ (smích)

38. Stydíte se za koktavost?

„Ne, nikdy jsem se nestyděl a nestydím.“

39. Vadí Vám, když Vás nenechá někdo domluvit, snaží se Vás opravit nebo napomenout pro zopakování věty či slova?

„Vadí mi, když mi někdo skočí do řeči a dělá povýšeného, v tu chvíli je takový člověk na ránu a já s ním dál nekomunikuju. Také se mi stalo, že při rozhovoru se mnou mě požádali o zopakování věty, protože mi nerozuměli. Ihned jsem větu zopakoval, aniž bych si uvědomil, jestli mi to vadí nebo ne.“

Muž B, 50 let

1. Kdy se objevily problémy s koktavostí?

„Ve druhé třídě.“

2. Navštěvoval jste v dětství logopeda?

„Ano, od 2. třídy jsem k logopedovi chodil na nápravu souhlásek ř, ž. Trvalo to dva roky. V 5. třídě jsem se dostal do internátní koktavý školy v Praze, kde jsem byl až do 9. třídy, kde bylo plno odborníků.“

3. Byla poskytnuta odborná pomoc logopeda?

„Ano, byla. Chodil jsem k němu, než jsem se naučil řádně vyslovovat ř, ž, ale koktavost nezmizela.“

4. Jaký druh terapie Vám logoped poskytl?

„Vzpomínám si jen na to, že mi strkal dráty pod jazyk, to si budu pamatovat do smrti. Od té doby mám strach ze všech lékařů.“

5. Byla zjištěna příčina koktavosti?

„Ne, nebyla, ale určitě to způsobil stres, když mě rodiče přeúčovali z leváka na praváka a bili mě.“

6. Víte, co mohlo být příčinou vzniku koktavosti?

„Rodiče mě měli v sedmnácti letech a starala se o mě spíš babička, často jsem zlobil a za to mě rodiče bili, většinou jsem si to zasloužil. Dále jsem byl silou přečován z leváka na praváka. Dodnes umím psát oběma rukama. Ve druhé třídě jsem seděl v lavici s klukem, co hrozně koktal, a já neuměl ř, ž, tak jsme si rozuměli.“

7. Navštěvoval jste ještě nějakého jiného odborníka než logopeda?

„K jinému odborníkovi jsem už nechodil, ale na internátní škole jsem se setkal i s jinými odborníky než jen s logopedem, se kterým jsem spolupracoval.“

8. Chodíte k logopedovi dnes?

„Od návratu z internátní školy jsem s žádným logopedem nepřišel do styku a ani jsem ho nevyhledával a nevyhledávám.“

9. Cvičili s Vámi rodiče předepsané cviky od logopeda?

„Nemuseli a ani nemohli se mnou nic cvičit, protože jsem jezdil domu jen na jarní a zimní prázdniny. Také protože v Praze jsem měl odbornou péči a to stačilo. Na internátní škole byla odborná pomoc velmi dobrá a vedla ke zlepšení kóktavosti.“

10. Jak se k Vám chovali učitelé na základní škole?

„Nevybavuju si, jak se ke mně chovali učitelé na prvním stupni, ale protože si nepamatuju žádný konflikt, tak asi dobrý. Na internátní škole jsme si byli všichni rovni, a proto nás taky tak brali. Vztahy s učiteli byly velmi dobré.“

11. Jak Vás přijali spolužáci?

„Na prvním stupni jsem měl se spolužáky dobré a přátelské vztahy. Občas se našli i blbečci, kteří se smáli a napodobovali mou kóktavost. Na druhém stupni jsem byl vůdcem třídy a svou kóktavostí jsem mnohdy dokázal rozesmát svoje spolužáky a dělal jsem si legraci i ze sebe, tato vlastnost mi vydržela až dodnes.“ (smích)

12. Setkal jste se kvůli kóktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany učitelů?

„Nikdy jsem se neseťkal. Vztahy s učiteli byly vždy přátelské a dobré.“

13. Setkal jste se kvůli kóktavosti se šikanou nebo posměchem ze strany spolužáků?

„Se šikanou jako takovou jsem se nikdy neseťkal. Ale jak jsem říkal, někdo se smál, někdo ne, ale já jsem to nebral jako šikanu, ale spíš jako žert z jejich strany. S těmito blbečky jsem si to dokázal vyřídit ručně. Na internátě nic takového nebylo.“

14. Když se Vám někdo smál, co jste udělal?

„Já se furt rval, dnes bych to řešil úplně jinak.“

15. Co Vám ve škole kvůli kóktavosti dělalo největší problém?

„Největším problémem bylo přihlásit se ke zkoušení. Často jsem tím přišel i o dobrou známku. Báť jsem se zadržávání a tak jsem se nepřihlásil. Na internátě jsme všichni kóktali, ale i tak jsem měl z posměšků někdy obavy.“

16. Vyhybal jste se na základní škole komunikaci či veřejnému projevu?

„To jsem vyloženě nesnášel. Snažil jsem se těmito situacím vyhýbat, ale vždycky to nešlo. Nemohl jsem ze sebe dostat ani slovo, zadržával jsem a byl jsem děsně nervózní.“

17. Byl výběr povolání ovlivněn koktavostí?

„Ne, byla to spíš náhoda, přihlásil jsem se na zámečníka, chtěl jsem jezdit na montáže jako můj kamarád, ale nezbylo na mě místo. Tak mi nabídli soustružníka a já to přijal.“

18. Jak se k Vám chovali učitelé na učilišti?

„Učitelé se chovali dobře a koktavost neřešili. Já jsem učitele moc nemusel a byl jsem rád, že jsem školou s odřenýma ušima prošel.“

19. Jak se k Vám chovali spolužáci na středním odborném učilišti?

„Dobře, to už jsme byli velcí kluci a byli jsme dobrá parta, takže to bylo v pohodě.“

20. Měl jste kvůli koktavosti na středním odborném učilišti nějaký konflikt?

„Konflikty jsem měl, ale určitě nebyly vyvolány koktavostí.“

21. Říkal Vám někdo, že kvůli koktavosti budete mít ve vybraném povolání problémy?

„Nikdo mi to neříkal a nikdy jsem kvůli koktavosti v zaměstnání neměl problém.“

22. Byla koktavost důvod, proč jste si nedodělal úplné střední vzdělání zakončené maturitou?

„Ne nebyla. Škola mě nebavila a nebyla pro mě důležitá. Chtěl jsem jít radši pracovat.“

23. Stalo se, že jste odmítl zaměstnání z důvodu koktavosti?

„Ne, nikdy.“

24. Stalo se, že Vás někdo kvůli koktavosti odmítl zaměstnat?

„Myslím si, že je zajímavější spíš moje dovednosti a znalosti než moje koktavost.“

25. Jak Vás přijali lidé na pracovišti?

„Vztahy jsem měl s kolegy dobré a koktavost neřešili. Byla vždy sranda. Brali ji jako součást mě a normálně se mnou komunikovali.“

26. Měl jste kvůli koktavosti nějaký konflikt na pracovišti?

„Kvůli koktavosti jsem konflikty nikdy neměl.“

27. Setkal jste se kvůli koktavosti na pracovišti s posměchem a šikanou?

„Ne, nikdy.“

28. Vyhýbáte se komunikaci a veřejnému projevu i dnes?

„Komunikaci ani projevu se nevyhýbám v žádném případě. Avšak strach při komunikování s cizími lidmi skrývám za vtípky, co se týkají koktavosti, aby si lidé mou koktavost tolik neuvědomili. Jsem rád, když se u mého projevu i pobaví.“

29. Máte problém mluvit před neznámými lidmi?

„Ne, nemám, nevdá mi před neznámými lidmi mluvit.“

30. Když máte něco říci, trénujete si to předtím?

„Nikdy si nic netrénuju, výjimka byla oslava manželčiny narozenin. To jsem si připravil řeč, která ve finále byla k ničemu, akorát mě dostala do stresu. Ihned jsem řeč zahodil a začal mluvit z patra. Ten projev byl ihned klidnější a bez velkého koktání i srozumitelnější.“

31. Kdy se koktavost projevuje nejvíce?

„Za úplňku, nebo když mám problémy s penězi nebo s rodinou. Dále se koktavost objevuje v situacích, kdy mám obavy, že nestihnou něco dodělat do termínu. To mě stresuje, a víc koktám. Taky jakákoliv změna v počasí nebo v životě mé koktavosti nepřidává ke zlepšení.“

32. Jak koktavost přijali kamarádi?

„Všichni kamarádi berou mou koktavost v pohodě a berou ji jako součást mě. Bez koktavosti bychom si neužili tolik legrace. Názory kamarádů, se kterými se tolik nevidám, mě tolik nezajímají.“

33. Nechtěl se s Vámi někdo bavit, když zjistil, že koktáte?

„Ne, všichni se bavili.“

34. Byla situace, kdy koktavost výrazně ovlivnila Váš život?

„Jedna situace by tu byla. V době, kdy začaly být mobilní telefony in. Jako všichni ostatní jsem si telefon musel pořídit. Ovšem jeden telefonát mě přesvědčil o tom, že dál už telefonovat nemohu nebo spíš nesmím! Stalo se to zrovna, když jsem volal na úřad panu Pinkasovi, kde jsem se představil: „Tady Ko-ko-ko-kohout, je tam pan Pi-pi-pinkas?“ V tu ránu, jako by se ve mně krve nedořezal, jsem zavěsil a rozhodl jsem si dojít na úřad osobně a s telefonováním skončit. Od té doby jsem při telefonování velice nervózní a snažím se řešit věci buď osobně nebo přes SMS zprávy.“

35. Dělal Vám koktavost problém při seznamování s opačným pohlavím?

„Ne, nikdy mi to nedělalo problém. Často jsem právě díky koktavosti zaujal.“ (smích)

36. Jak berete svůj handicap?

„Jsem s tím smířený. Jako člověk bez ruky se s tím musí naučit žít, tak i já žiju se svou koktavostí.“

37. Používáte nějaké metody pro zmírnění koktavosti a většího uvolnění?

„Alkohol mám rád, v mále míře ovšem.“ (smích) Když jsem ve společnosti a mám mít proslov, tak si dám skleničku, řeknu jim to stručně a řeknu jim: „Určitě jste si všimli, že mám vadu řeči. Prášky na zmírnění neberu. Je zajímavé, že když jsem rozzlobený, tak nekoktám.“

38. Stydíte se za svou koktavost?

„Ne, nestydím se a nikdy jsem se nestyděl.“

39. Vadí Vám, když vás nenechá někdo domluvit, snaží se Vás opravit nebo napomenout pro zopakování věty či slova?

Nevadí mi to, protože nikdo nemá čas mě opravovat. Já mluvím tak moc rychle, že já uhádám je a nikdo se mi nestačí smát.“

Vtip na konec

„Z pracovního úřadu poslali koktavého pána do knihkupectví. Když knihkupec zjistil, že z něho nevypraví ani kloudné slovo, tak mu dal pár biblí, aby je šel prodat do ulic. Myslel si, že je stejně nikdo nekoupí. Najednou ten koktavý pán první den prodal 10 biblí, druhý den 20. Postupně se počet prodaných biblí zvyšoval, a tak to knihkupci nedalo a zavolal si ho, aby mu řekl, jak to dělá, že prodal tolik biblí. Ten koktavý pán mu říká: „To-to-to je je-jednoduchý, za-zazvonil jsem u do-domu, o-otevřel pán či paní a já jim po-po-povídám, ku-ku-kupte si-si bi-bibli, je-jestli si ji ne-ne-ko-koupíte, tak Vám ji-ji ta-tady pře-přečtu.“

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Smetanová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Kórtavost a její vliv na kvalitu života

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.